

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 14.

Fredagen den 28 februari.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande februari.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Lübeck* propositionerna:

nr 147, angående tilläggspension åt assistenten av 3:e klass vid statens
tvångsarbetsanstalter F. O. Levén m. m.;

nr 148, angående pension åt fattigvårds- och barnavårdskonsulenten A. T. E.
Gullbergs änka m. m.;

nr 149, angående efterskänkande av en kronans fordran mot landskamreraren
C. F. Johanson;

nr 150, angående anslag till hospitalsbyggnader;

nr 154, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni
1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m.;

nr 161, angående lån till främjande av bostadsproduktionen;

nr 169, angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstal-
ter för radiumbehandling;

nr 170, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälso-
vårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566);

nr 135, angående gäldandet av staten åliggande kommunala och andra ut-
skylder för vissa försvarsväsendets fastigheter;

nr 153, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 juli
1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens
ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen);

nr 155, angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmateriel;
och

nr 166, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda
eller förut anställda personer; samt

av herr statsrådet *Dahl* propositionerna:

nr 160, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927
om försäkringsavtal;

nr 174, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juli 1924
angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin;

nr 111, angående godkännande av en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad
konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammu-
nition och krigsmateriel;

nr 136, angående pension å allmänna indragningsstaten å f. d. vicekonsuln vid konsulatet i San Francisco F. Westerberg, åt framlidne pressombudets vid beskickningen i Paris E. V. Sjöstedt efterlämnade änka L. E. P. Sjöstedt, född Bernardini, samt åt kanslivaktmästaren vid beskickningen i Köpenhamn H. Hanell;

nr 102, med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 och 63 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68 sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 151, angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen;

nr 152 med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 159, angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven;

nr 168, angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m.;

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 144, angående pension å amanuensen hos riksräkenskapsverket Erik Lundström;

nr 145, angående tullfri införsel av två telefonkablar;

nr 156, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.;

nr 171, angående försäljning av tullverkets andel av en till Råå fiskeläges skifteslag hörande samfällighet;

nr 173, angående upphävande av villkor i skatteköpebrev rörande hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Köpinge nr 4 inom Hälsingborgs stad;

nr 118, angående bidrag till vissa kassor vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg;

nr 132, angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsoorter;

nr 137, angående vissa pensioner, understöd och anslag från allmänna indragningsstaten;

nr 138, angående viss ändring i för statens pensionsanstalt gällande stat;

nr 139, angående rätt för förra folkskollärarinnan Gurli Clara Emelie Maria d'Aubigné till viss tjänsteårsberäkning för pension;

nr 140, angående rätt för lektorn C. G. Bondeson till viss tjänsteårsberäkning;

nr 146, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för befattningshavare hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund;

nr 157, angående disposition av lappskolbordet i Gällivare;

nr 158, angående tilläggs pension åt biträdande föreståndarinnan vid statens högre lärarinneseminarium i Stockholm Gerda Eufrosyne von Sydow;

nr 141, angående vissa eftergifter för S. E. Carlströmer i fråga om betalning av köpeskilling för en inköpt kronoegendom;

nr 163, angående rätt för förste statsmeteorologen V. F. V. Lindholm ått för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 167, angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m.;

nr 172, angående avstående från visst ersättningskrav mot jägmästaren i Halmstads revir C. E. L. von Sydow;
 nr 164, angående kapitalökning för industrilånefonden; och
 nr 165, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 133, angående försäljning av kronan tillhöriga $\frac{3}{32}$ mantal Långforsssel nr 1 i Överkalix socken samt efterskänkande i samband med försäljningen av visst räntekrav; och

nr 134, angående anvisande av ett stats skogsodlingsanslag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 116, angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m.;

nr 117, angående statsbidrag till uppförande av två arbetsstugor inom Nederorneå och Gällivare församlingar; och

nr 119, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 125, angående pension eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer m. fl.;

nr 126, angående understöd åt Erik Vilhelm Nilsson;

nr 127, angående underhåll åt förre disponenten Rudolf Johan Ludvig Aust och hans hustru Gertrud Maria Nikolina Aust, född Nilsson; och

nr 128, angående bestridande från allmänna indragningsstaten av visst Mauritz Gustav Sandberg tillerkänt skadestånd;

till statsutskottet propositionerna:

nr 129, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo; och

nr 130, angående befrielse för förre volontären A. E. Nordin från viss betalningsskyldighet; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 106, med förslag till lag om vägrätt m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till konstitutionsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 404—407 av herrar *Ericson* i Boxholm och *Andersson* i Katrineholm.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 31—34 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 14—21.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Jonsson** i Eskilstuna, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att tiden för avlämnande av motio-

ner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119 angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m. måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugonde dagen från den dag, då propositionen avlämnades.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Herr *Wachtmeister* avgav en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande.

Nämnda motion, som erhöll ordningsnumret 408, bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner om införande i grundlag av bestämmelser, varigenom politisk rösträtt och valbarhet göras beroende av i viss utsträckning fullgjord betalning av påförda utskylder med mera; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 2, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motion II: 378 angående upphävande av 4 § i gällande vägtrafikstadga.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Heiding</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 1 mars,
› <i>Persson</i> i Fritorp	› 4 » » » 1 » och
› <i>Hammarlund</i>	› 5 » » » 2 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.49 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 1 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 26 nästlidna februari fattat beslut skulle nu företagas val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i utskottet.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 176 med partibeteckningen »Gemensam lista» och 8 med partibeteckningen »Arbetarepartiet».

De med partibeteckningen »Gemensam lista» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Hansson* i Stockholm,
» *Magnusson* i Tumhult,
» *Sköld*,
» *Pettersson* i Bjälbo,
» *Ekman*,
» *Wigforss*,
» *Olsson* i Kullenbergstorp,
» *Anderson* i Storegården,
» *Pettersson* i Hällbacken,
» *Anderson* i Linköping,
» *Bergström* i Hälsingborg och
» *Jeppsson*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 2.

Härefter företogs val av suppleanter i särskilda utskottet.

Därvid avlämnades 173 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Västberg*,
» *Wohlin*,
» *Andersson* i Löbbo,
» *Lindmark*,
» *Hamrin*,
» *Mogård*,
» *Pehrsson* i Bramstorp,
» *Månsson* i Erlandsro,
» *Ahl*,
» *Ljung*,
» *Wiklund* i Byske,

herr *Sandberg*,
 » *Persson* i Tidaholm,
 » *Persson* i Grytterud,
 » *Persson* i Trängen och
 » *Jönsson* i Revinge.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 3.

Enligt därom den 25 nästlidna februari fattat beslut företogs vidare val av ytterligare 6 suppleanter i konstitutionsutskottet.

Därvid avlämnades 125 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Källman*,
 » *Wallerius*,
 » *Weijne*,
 » *Skoglund*,
 » *Mosesson* och
 » *Johansson* i Bro.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i konstitutionsutskottet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1—3 här ovan omnämnda valen.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Kilbom** som anförde: Herr talman! Då jag före detta val hemställde hos herr talmannen om att få yttra mig om valet, vägrades mig detta. Jag kan icke finna något stöd för detta förfarande i riksdagsordningen, och jag måste för den skull inlägga en protest mot den tolkning, som här ägt rum. Jag finner det tämligen egendomligt, att man får yttra sig *efter* ett val men ej *före* detsamma. Jag måste tillstå, att en sådan tolkning går över mina förståndsgåvor. Antingen *får* man väl yttra sig om valet eller ock får man det *icke* och i förra fallet bör det väl ske *före* valet.

Den kommunistiska gruppen har i denna fråga gått fram med en särskild lista. Vi ha gjort det som en protest mot det samröre, som ägt rum i denna och andra liknande frågor. Under den debatt, som ägt rum i pressen och eljest här i kammaren, har man velat låta det hela få sken av att här stå tvänta riktningar bestämt och oförsonligt mot varandra. Den ena riktningen vill pålasta den arbetande befolkningen svårare existensbetingelser i form av dyrare bröd, och den andra riktningen förklarar, att den under inga förhållanden kan vara med om detta. Det nu förrättade valet visar, hur litet allvar det är bakom detta tal. Den gemensamma lista, som de olika kammarpartierna gått fram med, har uppgjorts i den allra största endräkt. Det råder att döma därav icke alls någon motsättning i frågan. Det är nog så typiskt, att i dag på morgonen är det högerns tidning, Svenska Dagbladet, som slår vakt om den enhetsfront, som härvidlag ägt rum. Jag tror, att det är en politisk händelse av allra största betydelse. Om det är riktigt, att man från arbetarepartiets sida...

Talaren avbröts här av herr **talmannen**, som yttrade: Den ärade talaren skulle ju avgiva en deklARATION och icke diskutera valet.

Herr **Kilbom** fortsatte: Ja, jag håller på med det. Om det är sant, att man går fram för att motarbeta tullarna, måste jag säga, att det är ett konstigt sätt att utestänga ett parti, som är *emot* tullar och som till på köpet kan visa upp, att det framför kandidater, som helt visst tillhöra kammarens allra kunnigaste i den fråga, som härvidlag skall behandlas, ett parti, som till på köpet...

Här avbröts talaren ånyo av herr **talmannen**, som yttrade: Jag erinrar om, att en sådan diskussion nu icke får förekomma.

Herr **Kilbom** fortsatte: har framfört en av ingen annan framförd mening i denna fråga och som alltså kan ha rätt att bli representerat i utskottet för att bevaka denna mening. Valets karaktär visar, att det härvidlag alls inte är meningen att låta olika åsikter i jordfrågan komma till sin rätt utan att söka lirka igenom någon sorts förhöjning av tullarna.

Vidare yttrade

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag ber att få erinra om stadgandet i § 52 riksdagsordningen: »Vid kammares sammanträde äger varje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma, och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager.» Det val till särskilda utskottet, som nyss förrättats, har icke varit en fråga, som förekommit till överläggning, utan valet har varit upptaget å föredragningslistan för att grundlagsenligt förrättas med slutna sedlar. Sedan valet förrättats har emellertid lagligheten därav kunnat klandras. Jag tror, att det skulle vara en mycket sorglig kutym här i kammaren, om man skulle gå ifrån de gamla traditionerna härvidlag och tillåta, att det vid ett val föres agitation i ena eller andra riktningen. Sådant kan få ske på folkmöten, men det är icke värdigt kammaren att inlåta sig på något dylikt.

§ 6.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionerna:

nr 147, angående tilläggspension åt assistenten av 3:e klass vid statens tvångsarbetsanstalter F. O. Levén m. m.; och

nr 148, angående pension åt fattigvårds- och barnavårdskonsulenten A. T. E. Gullbergs änka m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 149, angående efterskänkande av en kronans fordran mot landskamreraren C. F. Johanson; samt

till statsutskottet propositionen, nr 150, angående anslag till hospitalsbyggnader.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen nr 154 remitterades densamma, i vad den avsåge förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och förslaget till förordning om erkända sjukkassor, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos och överlämnades till statsutskottet propositionerna:

nr 161, angående lån till främjande av bostadsproduktionen; och

nr 169, angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstalter för radiumbehandling;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 170, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566);

till statsutskottet propositionen, nr 135, angående gäldandet av staten åliggande kommunala och andra utskylder för vissa försvarsväsendets fastigheter;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 153, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen);

till statsutskottet propositionen, nr 155, angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial;

till bankoutskottet propositionen, nr 166, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 160, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal; och

nr 174, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 111, angående godkännande av en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammunition och krigsmateriel;

till bankoutskottet propositionen, nr 136, angående pension å allmänna indragningsstaten åt f. d. vicekonsuln vid konsulatet i San Francisco F. Westberg, åt framlidne pressombudets vid beskickningen i Paris E. V. Sjöstedt efterlevande änka L. E. P. Sjöstedt, född Bernardini, samt åt kanslivaktmästarin vid beskickningen i Köpenhamn H. Hanell;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 102, med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 och 63 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68 sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

till statsutskottet propositionen, nr 151, angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen;

till bankoutskottet propositionen, nr 152, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 159, angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven; och

nr 168, angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension; och

nr 144, angående pension åt amanuensen hos riksräkenskapsverket Erik Lundström; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 145, angående tullfri införsel av två telefonkablar.

Härpå föredrogs propositionen, nr 156, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maldrycker m. m.; och hänvisades densamma, i vad den avsåge anslag till upprätthållande av kontrollstyrelsens verksamhet, till statsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare remitterades:

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 171, angående försäljning av tullverkets andel av en till Råå fiskeläges skifteslag hörande samfällighet; och

nr 173, angående upphävande av villkor i skatteköpebrev rörande hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Köpinge nr 4 inom Hälsingborgs stad;

till statsutskottet propositionerna:

nr 118, angående bidrag till vissa kassor vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg; och

nr 132, angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 137, angående vissa pensioner, understöd och anslag från allmänna in-
dragningsstaten;

nr 138, angående viss ändring i för statens pensionsanstalt gällande stat; och

nr 139, angående rätt för förra folkskollärarinnan Gurli Clara Emelie Maria d'Aubigné till viss tjänstårsberäkning för pension;

till statsutskottet propositionen, nr 140, angående rätt för lektorn C. G. Bondeson till viss tjänstårsberäkning;

till bankoutskottet propositionen, nr 146, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för befattningshavare hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund;

till statsutskottet propositionen, nr 157, angående disposition av lappskolbordet i Gällivare;

till bankoutskottet propositionen, nr 158, angående tilläggspension åt biträdande föreståndarinnan vid statens högre lärarinneseminarium i Stockholm Gerda Eufrosyne von Sydow;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 141, angående vissa eftergifter för S. E. Carlströmer i fråga om betalning av köpeskilling för en inköpt kronoegendom;

nr 163, angående rätt för förste statsmeteorologen V. F. V. Lindholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 167, angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m.; och

nr 172, angående avstående från visst ersättningskrav mot jägmästaren i Halmstads revir C. E. L. von Sydow;

till statsutskottet propositionen, nr 164, angående kapitalökning för industri-
lånefonden; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 165, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget.

§ 7.

Herr *Wachtmeisters* på kammarens bord liggande motion nr 408, som nu föredrogs, hänvisades till särskilda utskottet.

§ 8.

Konstitutionsutskottets härfpå föredragna utlåtande nr 11 bordlades åter.

§ 9.

Vidare föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 2, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motion II: 378 angående upphävande av 4 § i gällande vägtrafikstadga.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt hänvisa motionen till behandling av lagutskott.

§ 10.

Herr talmannen gav härefter på begäran ordet till herr **Järte**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 154 och 161 måtte förlängas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar sedan vederbörande propositioner blivit avlämnade.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

*Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.*

Till avgörande företogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om militärmanskaps rätt till organisation.

I en inom andra kammaren väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 46, hade herr *Öhman m. fl.* hemställt,

1) att militärmanskapet måtte tillerkännas rätten att inom förläggingsområdet (kasernerna, bivaacken, fartyget) bilda de organisationer de ansåge erforderliga för tillvaratagandet av sina ekonomiska, politiska och övriga intressen samt att det skulle åligga vederbörande befäl att till dessa organisationers förfogande ställa erforderliga lokaler inom förläggingsområdet;

2) att militärmanskapet måtte äga rätt att deltaga i arbetarklassens fackliga och politiska organisationers arbete, möten och demonstrationer; samt

3) att manskapets organisationer måtte äga rätt välja förtroendemän för kontroll av utspisning, kompanikassor och framföra önske- och klagomål samt att organisationens förtroendemän måtte äga rätt att deltaga i utredningar beträffande persedelmål, disciplinbrott och övriga frågor, i vilka manskapet hade intressen att bevaka.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Öhman: Herr talman! Jag måste först säga, att när jag fick i min hand detta häfte med utlåtanden från femte tillfälliga utskottet, som i dag föreligger till behandling och som omfattar utlåtandena nr 1—4, vilka omspänna de förhållanden, varunder den värnpliktiga ungdomen i landet har att fullgöra den av staten påbjudna militärtjänstgöringen, och fann, att utskottet med sammanlagt 12 rader ansett sig förebringa tillräcklig motivering för att

komma fram till ett avstyrkande av samtliga motioner, då fick jag också ett starkt intryck av att man i varje fall icke hade ansträngt sig så synnerligen mycket.

Jag skall inte närmare ingå på det sätt, varpå ett av riksdagens utskott ansett sig böra behandla dessa saker, utan jag skall spara därmed, tills jag kommer inför ett forum, som herrarna äro mera känsliga för än för denna församling. Hur knapphändig denna utskottsbehandling än har varit, så ger den dock, efter vad jag funnit, full klarhet på *en* punkt, nämligen i det avseendet, att det råder fullständig enighet alltifrån högermannen herr Gardell — det lär som bekant inte finnas någon till höger om honom — och ända till socialdemokraten herr Västberg i Sundsvall, därom att det fortfarande skall upprätthållas undantagsbestämmelser för de värnpliktiga, undantagsbestämmelser, som måste anses stå i den starkaste motsättning till allt tal om demokrati. De värnpliktiga skola fortfarande lämnas utan någon rättighet att, under den tid de äro inkallade till tjänstgöring, skapa sig något värn mot det militära godtycket. Det saknar ingalunda sitt värde att ännu en gång få detta förhållande fastslaget.

Går jag så till utskottets utlåtande för att där söka utläsa vilka skäl, som utskottet anfört för sitt avstyrkande, så finner jag först, att man hänvisar till utskottets utlåtande vid fjolårets riksdag i anledning av en motion med enahanda innehåll och yrkande som den nu föreliggande. Tittar man efter i detta utskottsutlåtande, så finner man, att utskottet i sin tur hänvisat till ett utlåtande vid 1928 års riksdag, avgivet över en motion, som omspanner en rad andra spörsmål än det, som föreligger i den motion, som det i dag är fråga om.

Om man emellertid ser efter i utskottsutlåtandet av årgången 1928, så kan man där möjligen finna två rader, som kunna ha tillämpning på den nu föreliggande motionen. I den ena av dessa rader heter det, att »det må konstateras, att intet förbud finnes för de värnpliktiga att tillhöra fackliga eller politiska organisationer». Ja, om det nu är detta, som utskottet ansett vara tillräckligt stark basis för ett avslagsyrkande på det nu framställda kravet, så måste jag säga, att jag har verkligen svårt att förstå, hur ett konstaterande av att en värnpliktig har rätt att tillhöra sin fackliga organisation och rätt att tillhöra en politisk organisation *utanför* förläggingsområdet kan ha något sammanhang med kravet på att de värnpliktiga och militärmanskapet skola äga rätt att under den tid de fullgöra sin militärtjänst, *inom* förläggingsområdet bilda de organisationer, som för dem äro erforderliga för att kunna hävda sina intressen i egenskap av soldater i den borgerliga armén gentemot militärbefälet. Vi äro väl på det klara med att man icke kan förbjuda de värnpliktiga att vara medlemmar i en organisation utanför kasernen, men vi kunna icke finna, att detta förhållande har något med den frågan att skaffa, som här föreligger till riksdagens avgörande.

Det förhåller sig ju på det sättet, att de värnpliktiga och militärmanskapet på detta sätt komma i en särställning, som saknar motsvarighet inom den militära organisationen i övrigt. Militärbefälet har ju som bekant rättighet att organisera sig och kan således kollektivt framföra sina önskemål och hävda sina intressen. För militärbefälet råder ingen som helst censur beträffande rätten att hålla de tidningar och läsa den litteratur, som de ha intresse av, för dem råder heller ingen censur, när det gäller att tillkännagiva sin politiska uppfattning, inte ens när det gäller att tillkännagiva densamma inför de värnpliktiga och militärmanskapet. Denna rätt är däremot framtagna de värnpliktiga och militärmanskapet, och det är just den rätten, som vi i vår motion kräva, att de värnpliktiga skola tillerkännas.

Det är ju ett faktum, som man ändå icke kan komma förbi, att det gentemot

Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.

(Forts.)

Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.
(Forts.)

de värnpliktiga under deras tjänstgöring begås en rad av övergrepp, som de värnpliktiga såsom enskilda individer icke kunna värna sig emot. Man behöver bara taga del av militieombudsmannens årsberättelser, som varje år ligga på riksdagens bord, för att få en erinran om de övergrepp, som begås mot de värnpliktiga. Det är nog inte heller på det sättet, att de i militieombudsmannens berättelse omnämnda övergreppen mot de värnpliktiga äro de enda, som begås, utan i verkligheten förhåller det sig nog så, att de flesta övergrepp, som de värnpliktiga bli utsatta för, aldrig komma under militieombudsmannens prövning och heller aldrig bli beivrade. Detta beror på det sakförhållandet, att militieombudsmannen ju inte kan ingripa, förrän övergreppet är ett fullbordat faktum, och det är många värnpliktiga, som under sådana förhållanden anse det tämligen meningslöst att, sedan de först blivit utsatta för övergrepp, anmäla saken till militieombudsmannen för att möjligen, fem, sex månader efter övergreppet få ett officiellt erkännande av att ett övergrepp skett emot dem. Det är därför som många värnpliktiga underlåta att bringa till militieombudsmannens kännedom övergrepp, för vilka de blivit utsatta.

Emellertid inträffar det emellanåt händelser ute vid de militära förlägnings-orterna, händelser, vilka blotta en sådan upprörande nonchalans från militärbefällets sida vid behandlingen av de värnpliktiga, att den stora allmänheten icke kan undgå att fästa sin uppmärksamhet därvid. För endast någon vecka sedan har vid ett regemente, Dalregementet i Falun, inträffat en händelse, som jag anser vara särskilt belysande för den militära nonchalansen. Saken har ju relaterats i pressen och är förmodligen bekant för alla. Jag vill endast i korthet erinra om saken.

Det var en värnpliktig, som efter vad det sagts från kamraternas och befällets sida, hade en mycket svag fysik. Han var emellertid uttagen till linjetjänst och måste alltså deltaga i alla övningar och marscher. Han anmälde för regementsläkaren, att han var sjuk, men trots att denna anmälan upprepades tvenne gånger vid besök hos läkaren, ansåg sig denne icke böra vidtaga ens en ordentlig undersökning. När ynglingen fyra dagar efter sista besöket hos regementsläkaren, på sina föräldrars inrådan, vände sig till en civil läkare, konstaterade denne, att den värnpliktige led av lungsäcksinflammation, som övergått till tuberkulos, vilken sjukdom inom loppet av några dagar ändade ynglingens liv.

Jag får säga, att detta är verkligen ganska karakteristiskt för hur man från militärbefällets sida uppträder mot de värnpliktiga, och nog är det ganska märkligt, att varken militärbefälet eller regementsläkaren kunde se, att det fanns några sjukdomssymptom hos en yngling, som var så starkt angripen av sjukdomen, att han inom loppet av några dagar avled i tuberkulos.

Jag är alldeles övertygad om, att om den värnpliktiga ungdomen vid detta regemente hade haft rätt att organisera sig och denna yngling således genom sin organisation haft möjlighet att göra framställning till befälet och läkaren om ordentlig läkarundersökning, så är det troligt, att detta kunnat ske på ett så tidigt stadium, att ynglingens liv kanske kunnat räddas. Men femte tillfälliga utskottet, och förmodligen kammarens ledamöter i övrigt, tycks fortfarande vara enigt om att någon rätt i detta avseende icke skall tillerkännas den värnpliktiga ungdomen i landet, denna ungdom, som på statens befallning tvingas ut till de militära övningarna. Jag hoppas, att den värnpliktiga ungdomen skall förstå att på ett riktigt sätt uppskatta och värdera detta ställningstagande.

Går jag över till ett annat avsnitt i utskottets utlåtande och läser den andra raden i den motivering, som utskottet anför för sitt avslagsyrkande, så står det där, att det inte råder förbud för de värnpliktiga eller militärmanskapet att besöka möten av politisk eller facklig karaktär. Ja, det är möjligt att

det inte finnes någon generell bestämmelse, som förbjuder detta, men det är dock ett faktum, att de lokala militärbefälhavarna äga möjlighet att förbjuda de värnpliktiga att besöka ett möte, som har en för militärbefälet icke tilltalande politisk färg. Jag ber att i det sammanhanget få erinra om följande.

Ännu så sent som för någon vecka sedan anordnade en arbetarorganisation i Karlskrona, i detta fallet den kommunistiska arbetarkommunen, ett offentligt möte med föredrag. Den lokala befälhavaren i Karlskrona utfärdade då genast en dagorder, vari han förbjöd de värnpliktiga att besöka detta möte. Man måtte icke ens ha ansett detta förbud vara tillräckligt, ty det kommenderades t. o. m. officerare till möteslokalen för att hålla vakt där och undersöka, om några värnpliktiga eventuellt skulle söka kringgå den utfärdade ordern. Ett par ynglingar hade nu förirrat sig till mötet, och de blevo vederbörligen rapporterade, straffade och efter straffets avtjänande kommenderade till en annan förläggningssort. Bara detta exempel, vilket skulle kunna mångfaldigas, visar, att de värnpliktiga i realiteten sakna rätt att besöka arbetarorganisationernas möten, i varje fall när det gäller möten med en politisk färg, som icke tilltalar militärbefälet. De värnpliktiga äro i själva verket ställda under förmynderskap av militärbefälet i alla avseenden. Så t. ex. när det är fråga om utredningar i persedelmål o. s. v., varvid de värnpliktiga ha vissa intressen att bevaka. Alla känna säkerligen till, vilka orättvisor som därvidlag begås vid de olika militära förläggningarna. De värnpliktiga äga ingen rätt att deltaga och göra sin stämma hörd; det är befälet, som sköter handläggningen av målen, det är befälet, som verkställer utredningen, det är befälet, som faller domarna, och de värnpliktiga få finna sig i de straff vederbörande utmäta. Det är ett orättfärdighetstillstånd, som icke i längden är hållbart, och det är nödvändigt, att man här inskrider och säger till, att man icke kan vara med om att landets värnpliktiga ungdom behandlas på ett sådant sätt, under den tid de fullgöra en av staten påbjuden vapenövning. När utskottet i sitt utlåtande av år 1928 framhåller, att alla försök att giva militärmanskapet en medborgerlig särställning böra avvisas och att det måste tillses, att de värnpliktiga och det fast anställda militärmanskapet icke kränkas i sina medborgerliga rättigheter, då måste jag säga, att om vederbörande menat något med denna deklaration, borde den naturliga konsekvensen ha blivit, att man tillstyrkt vår motion. Men här, såsom vid så många andra tillfällen, äro orden till för att dölja den verkliga innebörden i handlingen. Jag är emellertid övertygad om att frågan icke blir slutligen avgjord i och med att den faller i riksdagen denna gång, utan att den kommer åter, och jag är också förvissad om att det behandlingssätt, de i motionen framställda kraven rönt från utskottets sida, på ett ypperligt sätt klarlägger den verkliga karaktären av den borgerliga militarismens uppgifter. Det är därför, herr talman, som jag trots det enhälliga avstyrkandet i utskottet ber att få yrka bifall till den motion vi väckt.

Herr Gardell i Stenstu: Herr talman, mina damer och herrar! Frågan om militärmanskaps rätt att organisera sig har förut varit uppe i riksdagen, och en motion av samma innehåll som den nu föreliggande har senast föregående år behandlats och avslagits av denna kammare. Andra kammarens beslut föregicks därvid av en utförlig diskussion i ämnet. Vad som då uttalades av det socialdemokratiska partiets ledare, herr Per Albin Hansson, synes mig särskilt ägnat att belysa ifrågasvarande spørsmål. Han underströk, att intet hinder förefinnes för militärmanskapet att tillhöra sina fackliga och politiska organisationer. En av motionärerna har här förklarat, att det var icke detta han avsåg utan en helt annan sak. Men även om denna sak uttalade

Ang. militärmanskaps rätt till organisation.
(Forts.)

Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.
(Forts.)

sig Per Albin Hansson föregående år. Han framhöll, att det varken vore önskvärt eller av behovet påkallat att få till stånd särskilda organisationer inom kasernerna, och han slutade sitt anförande med att förklara, att han ansåge kommunisternas motion sakna varje bärande grund. Herr Kilbom uppträdde visserligen efter herr Hansson och sökte göra gällande, att herr Hanssons påstående icke förtjänade någon tilltro, men kammaren tycktes icke riktigt taga honom på allvar utan litade mera på den förutvarande socialdemokratiska försvarsministern.

I år ha ungefär samma synpunkter anförts såväl i motionen som nu av herr Öhman i kammaren; jag kan icke finna att något nytt framkommit härvidlag. Det fall herr Öhman anförde från Dalregementet är naturligtvis mycket sorgligt, men jag är icke på något sätt övertygad om att militärmanskapet, även om det haft aldrig så många organisationer till hjälp, lyckats avvärja denna tråkiga historia. Det synes mig därför icke av behovet påkallat att upptaga kammarens tid med någon diskussion i ärendet, varför jag, herr talman, inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öhman: Herr talman! Jag ber att med anledning av vad den sistärade talaren hade att anföra få säga, att jag trodde jag uttryckte mig så klart nyss, att det borde vara förståeligt för var och en vad jag menade. Jag framhöll, att det visserligen vore riktigt, att det icke existerade något generellt förbud för militärmanskapet och de värnpliktiga att tillhöra fackliga och politiska organisationer men att frågan här gällde, huruvida militärmanskapet och de värnpliktiga skulle få rätt att organisera sig inom den militära förläggningsorten. Därom har utskottet icke yttrat sig. Nu hänvisar man till att herr Per Albin Hansson i fjol under debatten uttalade, att det icke vore önskvärt, att de värnpliktiga finge ha särskilda organisationer inom kasernerna. Jag har icke utgått ifrån, vad herr Hansson anser önskvärt, utan min utgångspunkt är, vad som för de värnpliktiga är önskvärt och nödvändigt. För dem finns ingen annan möjlighet att hävda sina intressen gentemot det militära godtycket än att organisera sig och uppträda kollektivt. Man medgiver, att händelsen vid Dalregementet är beklaglig. Ja, man skulle kunna anföra liknande händelser från alla militära förläggningssorter i vårt land. Om man vill komma till rätta med missförhållandena och förebygga, att en dylik tilldragelse upprepas, måste man vidtaga åtgärder, och någon åtgärd, som skulle kunna bättre tillgodose den värnpliktiga ungdomens intressen än att tillåta dem att kollektivt tillvarataga sina intressen, kan jag icke finna på, och jag tror icke heller, att någon annan av kammarens ledamöter kan komma med ett bättre uppslag. Det är helt enkelt en kränkning av de värnpliktigas rättigheter att icke giva dem tillfälle att kollektivt framföra sina önsksningar och klagomål, under den tid de på statens befallning fullgöra sin militärtjänstgöring. Den saken kan icke bortresoneras, och det är ett krav, som omfattas allmänt av den militära ungdomen, och en rättighet, som man anser att man bör tillerkännas.

Herr Västberg: Herr talman! Jag är en av de olyckliga, som här utpekats såsom svansen i den där enhetsfronten, som skulle sträcka sig från högern till socialdemokraterna i utskottet. Därför tycker jag, att jag har en viss rätt att motivera den uppfattning jag har och bemöta det inlägg, som i dag gjorts av herr Öhman i kammaren.

Utskottet har, tror jag, enigt utgått ifrån, att militärmanskapet icke får någon särställning i medborgerligt avseende i och med att det inträder i militäryrket eller börjar fullgöra sin värnplikt. Befälet — såväl officerare som underbefäl — har, såsom även herr Öhman påpekar, rätt att organisera sig, och

jag kan icke tänka mig, att det då kan föreligga något som helst skäl till att icke manskapet också skulle äga rättighet att på samma sätt organisera sig för tillvaratagande av sina intressen. I varje fall behöver ju den frågan prövas på något sätt, t. ex. genom att kommunisterna försöka organisera manskapet och på så sätt eventuellt framkalla ett förbud från vederbörande befäls eller militärmyndighets sida. Sedan blir det riksdagens tur att taga ställning i frågan. Någon sådan prövning har icke skett, så vitt jag vet, vare sig genom att manskapet eller kommunisterna klagat. Och så länge svävar ju allt motionärernas tal om att manskapet skulle sakna samma rätt till organisation som de olika befälsgrupperna fullständigt i luften.

Herr Öhman vill också göra gällande, att det skulle existera en rad förbud för manskapet att besöka arbetarmöten. Det fall av militär nonchalans, han anförde från Dalregementet, skulle ju också vara karakteristiskt för den militära andan och för förhållandena vid de militära förläggningssorterna. Det är då ganska egendomligt, att motionärerna i sin framställning icke kunnat anföras ett enda fall till bestyrkande av en sådan grav anmärkning, och att de icke heller i debatten varit i stånd giva ett enda exempel av den natur, att det på något sätt styrker rättmätigheten i de krav, som framkommit i motionen. Men det är ock självklart, såsom utskottets ordförande nyss nämnde, att en sådan händelse som den anförda från Dalregementet mycket väl kunnat inträffa alldeles oavsett om militärmanskapet haft möjlighet till speciell organisation för att tillvarataga sina intressen i persedelmål, disciplinmål etc. eller ej. Dylika missförhållanden kunna förekomma lika mycket i det civila livet, det står ofta icke i människomakt att förhindra sådant, och ingen lagstiftning kan råda bot på olyckor av denna art.

Jag skulle vilja säga till motionärerna, att det synes mig vara mycket bättre ur manskapets och de värnpliktigas synpunkt, om kommunisterna intresserade sig för att lära dem begagna sig av den klagorätt de äga och att följaktligen icke blott i enstaka fall påkalla M. O:s uppmärksamhet på vad som sker utan systematiskt anföras alla de missförhållanden från de militära förläggningssorterna, som de anse karakteristiska, så att riksdagen på detta sätt får möjlighet att bedöma, huruvida verkligen åtgärder böra vidtagas på området eller icke. Jag har icke på något sätt kunnat bli övertygad av motionen eller av herr Öhmans inlägg, att de argument motionärerna anført tala för den ingripande åtgärd från riksdagens sida, som här påyrkats, och jag är därför icke heller rädd för det mera känsliga forum, som herr Öhman hotade att ställa oss inför i fortsättningen.

Det är sålunda av den orsak, att jag anser, att det icke på något sätt är styrkt, att militärmanskapet står i en särställning och icke har rätt utnyttja sina medborgerliga rättigheter på samma sätt som varje annan medborgare, som jag vidhåller min uppfattning, att den kommunistiska motionen är opåkallad. Man bör först avvakta och se, huruvida militärbefälet på något sätt handlar i strid mot den nämnda, från utskottets sida deklarerade uppfattningen, innan man vidtager någon åtgärd i ärendet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öhman: Herr talman! Herr Västberg konstaterade mycket riktigt, att det är tillåtet för befälet och officerarna att organisera sig och kollektivt framföra sina önskemål och klagomål samt tillvarataga sina intressen. Men den omständigheten, att militärbefälet har denna rätt, är väl ändå icke ägnad att tjäna som motiv för att man skulle förbjuda de värnpliktiga och militärmanskapet att också erhålla den. Så länge den värnpliktiga ungdomen förvägras ifrågavarande rätt, så länge kommer den att stå i en särställning. Om

*Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.
(Forts.)*

Ang. militär-
manskaps rätt
till orga-
nisation.
(Forts.)

herr Västberg icke satt sig in i frågan — vilket han tydligen icke har gjort, åtminstone icke av hans anförande att döma — ber jag honom läsa 1906 års lag. Han får kanske då full klarhet om, huru det ställer sig för den värnpliktiga ungdomen, om den organiserar sig inom de militära förläggningssorterna.

Herr Västberg yttrade, att han icke kunnat bli övertygad om att det existerar något förbud för de värnpliktiga att uppträda såsom fria medborgare. Jag vill erinra herr Västberg om, att det icke bara hänt i det fall jag nämnde från Karlskrona, att man förbjudit värnpliktiga att besöka arbetarmöten. Samma sak inträffade i Karlskrona den 1 maj i fjol, då jag var därefter och tala- de, och samma sak har upprepats vid arbetarmöten i Örebro, i Boden och i andra städer. I Boden skickades t. o. m. fästningspolisen ut såsom spio- ner för att undersöka, huruvida någon av de värnpliktiga begivit sig till mötet. Och ändå kan herr Västberg här stiga upp och säga, att han icke är övertygad om att de värnpliktiga intaga någon som helst särställning i medborgarrätts- ligt avseende! När herr Västberg är så oemottaglig för varje argument och sakskaäl, finns det ju ingen möjlighet att bibringa honom någon annan över- tygelse.

Herr Västberg tillrådde, att man i stället för att giva de värnpliktiga orga- nisationsrätt skulle uppmana dem att utöva klagerätten. Ja, det är ett typiskt resonemang han där kommer med. Klagerätten är en rent formell sak, som giver en värnpliktig möjlighet att, sedan han blivit utsatt för ett militärt över- grepp, få detta officiellt fastslaget. Men därmed hindras ju icke militärbefälet att begå övergrepp, och det är att förebygga dessa, som vi anse såsom det vä- sentliga. Jag ber sålunda, herr talman, att än en gång få yrka bifall till vår motion.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde proposi- tioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Öhman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förvarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bi- fallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspro- positionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-pro- positionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i an- ledning av väckt motion angående militärmanskaps frikallande från tjänstgöring den första maj; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående avskaffande av gällande bestämmelser om skyldighet för militärmanuskap att giva överordnad hedersstecken (hälsning, honnör) yttrade:

I fråga om skyldighet för militärmanuskap att giva överordnad hedersstecken.

Herr **Öhman**: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till vad jag anförde under debatten om de värnpliktigas rätt till organisationsfrihet få hemställa om bifall till den föreliggande motionen.

Herr **Gardell** i Stenstu: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående förbud mot kommendering av militärmanuskap till deltagande i kyrkoparader m. m. Därvid anförde:

Ang. förbud mot kommendering till deltagande i kyrkoparader m. m.

Herr **Öhman**: Ja, denna fråga gäller ju närmast, huruvida de värnpliktiga även i fortsättningen under straffhot skola kommenderas att delta i korum och andra religiösa tillställningar. Mig förefaller det, som om denna ordning har en så stark fläkt av medeltida förtryck, att det skulle vara otänkbart, att någon här år 1930 skulle vilja slå vakt om densamma. Jag får emellertid revidera denna min uppfattning, när utskottet nu enhälligt har gått in för att avstyrka vår motion, i vilken vi kräva förbud att kommendera de värnpliktiga till sådana religiösa sammankomster. Under fjolårets riksdagsdebatt i denna fråga framhöllo herr Hansson i Stockholm och herr Engberg med flera, att de stodo på den ståndpunkten, att både korum och tvångskommendering till gudstjänst borde avskaffas. Jag ber att få erinra herrarna, att det nu ges tillfälle för andra gången att visa, om man menade någonting med denna sin deklARATION. Jag finner för min del det vara egendomligt, att man fortfarande kan hålla på en bestämmelse, som innebär, att man under hot om straff och med statens maktmedel tvingar medborgare till att begå en för dem mången gång kanske osmaklig och motbjudande religiös akt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr **Gardell** i Stenstu: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner på de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Kammaren biföll utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 14.

§ 16.

Ang. anslag
till fonden för
mötande av
förluster å
Aktiebolaget
Kreditkassan.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 32. i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition i denna del föreslagit riksdagen, hemställda utskottet, att riksdagen måtte

a) medgiva, att för ökande av den till Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 förfogande ställda särskilda garantifonden å 11,000,000 kronor för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 2,500,000 kronor i av svenska staten utgivna 4 $\frac{1}{2}$ procent obligationer, att användas i enlighet med de grunder, som gällde för disposition av nämnda garantifond;

b) medgiva, att Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge försälja bolaget tillhöriga 20,755 aktier, envar lydande å 100 kronor, i Aktiebolaget Sydsvenska Banken till en kurs ej understigande parivärdet; samt

c) såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1930/1931 anvisa ett anslag av 5,000,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! När denna fråga förra året var före, tillät jag mig yrka avslag på de då gjorda framställningarna om att med statsmedel stödja dem, som gjort förluster på grund av de allmänna sparbankernas sammanbrott. Jag tror, att det hade varit mycket bra, om riksdagen då hade följt uppmaningen att avslå detta och gått in för en prövning av vad saken verkligen gällde, innan man fattade beslut om någon stödaktion. Det har ju nu visat sig, att de medel, som riksdagen då anslog och som redan då sattes långt utöver vad som var rimligt och riktigt, ändå inte räcka till. Och nu skola rikets skattebetalare från alla håll och alla trakter medverka till att ytterligare avlyfta konsekvenserna av den beklagliga företeelse, som vi känna under namnet de allmänna sparbankerna. Jag kan, herr talman, för min del icke biträda detta förslag utan ber att få yrka avslag å utskottets hemställan under punkten a).

I avseende på punkten c) har herr statsrådet anført, att han har under övervägande att föreslå, att vissa tyngande engagemang överflyttas från Jordbrukarbanken till Kreditkassan. Även när den frågan var före i fjol, tillät jag mig yrka avslag och motiverade denna min ståndpunkt. Det är mycket svårt att överblicka, vilka konsekvenser det kan leda till, om vi fortsätta på denna väg. Jag tycker, att det är bättre att stämma i ån än i bäcken. Även med avseende på denna punkt ber jag därför att få yrka avslag.

I punkten b) hemställes om tillstånd för Kreditkassan att till pari sälja en del aktier. Och det må nu vara hänt. Kan man få dessa aktier sålda till parikurs, så må man väl sälja dem. Men i avseende på de båda andra punkterna, där det gäller skattebetalarnas medel, ber jag alltså, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Jag vill endast säga, att jag finner det anmärkningsvärt, att den föregående ärade talaren indrog frågan om de allmänna sparbankerna i detta ärende på sätt som skedde, då riksdagen förra året intog en bestämd hållning härutinnan. I övrigt anser jag inte något behov föreligga att bemöta honom utan ber endast att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Lithander: Jag råkade visst säga, att det var bättre att stämna i än än i bäcken. Jag menade givetvis tvärtom. Försägningen kanske berodde därpå, att vi befinna oss i än redan nu. Det är nog så, herr talman, att om vi inte tänka på konsekvenserna för framtiden, så veta vi sannerligen inte, vad vi till slut överföra på skattebetalarna i riket. Även om vi kommit ut i än, så är det bäst att stanna, innan vi kommit ännu längre, och inte låta det gå vidare.

Ang. anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Då utskottets hemställan under punkten a) endast är en ren konsekvens av det beslut, riksdagen fattade i följande beträffande stödet åt insättarna i de allmänna sparbankerna, så förstår jag verkligen inte, hur den föregående talaren kunde göra ett sådant yrkande som han gjorde. Om vi gått in för här i riksdagen att lämna en viss hjälp åt dessa olyckliga insättare, så måste vi väl också honnettemang hålla detta vårt löfte. Nu har det ju vid realiserandet av sparbankernas tillgångar visat sig, att deras ställning var ännu uslare, än vi då trodde. Men det kan ju icke förändra saken. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten a).

Då den ärade talaren också gjorde anmärkning beträffande punkten c), så förstår jag inte det heller. Ty det är väl inte den ärade talarens mening, att vi inte så småningom skola ersätta Kreditkassan eller med andra ord anslå de pengar, som Kreditkassan fått utgiva. Det är ju sviter av ramlande banker, kan man gärna säga, som vi nu successivt få betala. Jag tycker för övrigt, att vårt land kan vara ytterst tacksamt för att dessa olyckor efter den oerhört uppjagade krisen icke blevo större, än de verkligen blevo. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan även i denna punkt.

Herr Lithander: Ja, i avseende på den första punkten finns det ju även ett annat sätt att respektera riksdagens vilja. Riksdagen anslog i följande 11 miljoner kronor för att mildra följderna av sparbankskraschen. Om nu inte dessa pengar räcka, så har man ju möjlighet att ändra bestämmelserna och villkoren för utgående av understöd. Man behöver med andra ord inte vara fullt lika frikostig som i följande i det avseendet. Jag håller alltså på att när riksdagen, ledsamt nog, beviljat ett så stort belopp till detta ändamål men summan likväl visat sig otillräcklig, bestämmelserna ändras därhän att pengarna räcka till. Även i avseende på den sista punkten, som rör Jordbrukarbanken, finns det ett annat sätt, och det är att fullfölja den tanke, som var uppe förra året, nämligen att avveckla Jordbrukarbanken. Det hade enligt min mening varit den riktiga vägen att följa.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla bägge yrkandena.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Det var herr Lithanders uttalande i anledning av utskottets hemställan under punkten c), som föranledde mig att säga några ord. Hans kritik torde väl, om man skall stödja sig på vad som verkligen framkommit i pressen, närmast drabba finansministern. Ty då detta förslag kom fram i och med statsverkspropositionens avlämnande, tillkännagavs av Jordbrukarbankens styrelse, att resonemanget i propositionen icke var alldeles exakt, enär styrelsen hade den uppfattningen, att efter följarets riksdagsbeslut behöfde Jordbrukarbanken icke några åtgärder för avlyftande av engagemang. Detta är meddelat offentligt. Följaktligen måste väl finansministern ha en särskild plan med sitt resonemang i propositionen, och det är väl den, som herr Lithanders kritik närmast bör gälla.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag
till fonden för
mötande av
förluster å
Aktiebolaget
Kreditkassan.

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Det var en ny metod herr Lithander föreslog, nämligen att vi skulle efter fjolårets riksdagsbeslut nu pruta på villkoren. Jag känner inte till, huruvida inte en del utbetalningar redan skett. Men det vet jag, att andra banker ha tagit dessa sparbanksböcker såsom säkerhet för beviljande av lån, sedan riksdagen fattade sitt beslut. Hur skulle det då gå, om man nu efteråt skulle ändra villkoren. Om det varit herr Lithanders mening, att vi verkligen skulle gå den vägen och knappa in på de villkor, som vi beslutat, så borde väl herr Lithander åtminstone ha väckt en motion om den saken. Nu tycker jag, att det kommer litet för sent, sedan en hel del redan uppgjorts efter den andra linjen, bl. a. för myndlingar o. s. v. Jag kan således icke finna annat än att, såsom frågan nu ligger, herr Lithanders yrkande är rent orimligt.

Beträffande punkten c) har ju Kreditkassan redan förklarat, att den lidit klara förluster till större belopp än de av riksdagen hittills anslagna medlen. Det är väl inte herr Lithanders mening, att detta skall stå kvar i Kreditkassan, utan staten får väl lov, även om herr Lithander inte tycker om Jordbrukarbanken, att klara av de finansiella åtaganden, staten gjort via Kreditkassan.

Herr Kilbom: Herr Lithanders uppträdande är nog så belysande. Då riksdagen 1922 första gången behandlade en dylik sak, tego herrarna på det hållet alldeles. Då var det inte alls fråga om några farhågor för vad riksdagen skulle ikläda sig i fråga om finansiella förpliktelser. Det var tvärtom med stor tillfredsställelse man såg den socialdemokratiska regeringens förslag om hjälp till affärsbanker och andra storkapitalistiska företag, som den gången voro illa ute. Samma uppträdande iakttog ni vid 1923 års riksdag, herr Lithander, precis som de allra flesta av er gjorde också vid 1924 års riksdag, då det gällde Jordbrukarbanken. Situationen var dock det senaste året inte helt densamma som under de tvenne föregående riksdagarna. Men i varje fall, även då funno ni det helt naturligt, att staten skulle ikläda sig mycket stora finansiella risker. Jag skall nu emellertid inte tala om den snö, som föll i fjol. Alla eller åtminstone ett stort antal av kammarens ledamöter, som voro med på den tiden, veta, att vi kommunister den gången *ensamma* fingo slåss mot att riksdagen ålade skattebetalarna dessa stora bördor. Den gången förklarade man visserligen mycket bestämt och med all den pondus, man kunde driva upp, att det alls inte skulle bli några förluster för staten, bara några små ränteförluster. Om herrarna erinra sig de tre sista årens behandling av motsvarande punkt i statsutskottets utlåtande, så veta ni nog, vilka som fått rätt, vi eller dåvarande finansministern och de som den gången stödde honom. Det har blivit *större* förluster, än man överhuvud kunde räkna med, och det kommer att bli ännu större förluster. Vart ha pengarna gått? De ha gått till Smålands enskilda bank, till Värmlandsbanken, till Sydsvenska banken o. s. v. Och nu, i det sistnämnda fallet, vem är det, som tar vinsten av dessa stora skattebetalarbelopp till Sydsvenska banken? Nu skola aktierna, bevars, sedan staten hjälpt upp dem till närmare pari, säljas till pari till en privatkapitalistisk trust. Jag tycker verkligen, att detta vore en punkt att gripa in på för herr Lithander, som alltid försöker uppträda såsom sparsamhetsvän — jag vill inte bestrida, att han därvid ledes av de ärligaste motiv, men han borde vara litet mera allsidig. Jag kan, herr talman, icke finna, att det är ett för starkt uttryck, att hela det sätt, på vilket dessa medel använts, är en skandal, och att det är ovärdigt riksdagen, att man under de gångna åren suttit tyst, då dessa frågor behandlats. Det blir väl emellertid tillfälle att återkomma till detta i annat sammanhang. Emellertid nu, då det gäller ett relativt mindre anslag till dem, som utan egen förskyllan förlorat pengar på allmänna sparbankskraschen, förlorat dem tack vare

allmänna ombud, som uppträtt på ett sätt, som också det förtjänar det epitet jag nyss använde, *nu* vill man säga stopp. (Dessa allmänna ombud, för resten, mina herrar, som trots att de stå under anklagelse tillåtas att mitt för näsan på landets myndigheter resa ur landet! Man tar sig sådana brösttoner vid vissa tillfällen om hur utmärkta de svenska myndigheterna och den svenska polisen är, men här se vi, hur mitt för polisens näsa ett dylikt allmänt ombud sätter sig på tåget och reser ur landet, uppvaktad med blommor t. o. m. av samma polis. Tycka inte herrarna, att det är ett utmärkt system?) Nu kommer herr Lithander och erinrar sig plötsligt, hur förfärligt det är att använda skattebetalarnas medel till dessa ändamål. Han går t. o. m. så långt, att han säger, att det beslut, som riksdagen tidigare fattat och på vilket numera en hel del arrangemang träffats, skall upphävas. Jag undrar, om inte herr Lithander själv vid närmare eftertanke måste finna, att någonting sådant kan ändå inte gå för sig. Han borde säga sig: Då jag tegat förut, när skattemedel gått till *storkapitalismen*, så skall jag tåga också nu, då skattemedel gå till fattiga människor, som utan egen förskyllan förlorat sina slantar, i all synnerhet som en hel rad redan träffade arrangemang skulle slås sönder. Men, som sagt, det säger icke herr Lithander.

Jag har, herr talman, velat säga detta redan i dag. Jag tror, som sagt, att det blir tillfälle att återkomma till saken vid ett annat tillfälle, nämligen vid granskningen av Kreditkassan och vad därmed sammanhänger.

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber bara att få säga den siste ärade talaren, att jag från första början, då det var fråga om en aktion till favör för de s. k. allmänna sparbankerna och dem som blivit lidande på det företaget, var emot en sådan aktion. Det är alltså ingenting nytt jag nu kommer med i dag utan min ställning nu står i full konsekvens med min tidigare. Vad så gäller Kreditkassan och vad som beträffande denna vidtagits vill jag säga, att jag ingalunda tillhör dem som förordat detta. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att det låg måhända något olika till, när landet under en kristid stod inför katastrofer inom hela landets bankvärld och då bankerna hade givit krediter för att hålla arbetet uppe på olika håll. En stödaktion då kunde möjligen vara befogad, men den är sannerligen inte befogad, när den enbart inriktar sig på att krafsa kanstanjerna ur elden, när det på grund av falsarier o. dyl. hade blivit som det blev i de allmänna sparbankerna. Det är en väsentlig skillnad på stödaktion i det ena och i det andra fallet.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Denna sak är ju en följd av det beslut som fattades i fjol. Jag gick ju icke då för min del med, och då kan det synas som om jag skulle vara den, som minst av alla borde lägga mig i denna sak. Men man får väl ändå lov att fullfölja det beslut riksdagen då fattade. I varje fall kan jag icke se annat än att det är alldeles nödvändigt att följa utskottets förslag, vartill jag ber att få yrka bifall.

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman! Endast några ord. Om det vore på det sättet, att man skulle riva upp det beslut, som fattades förra året angående hjälp till insättarna i de allmänna sparbankerna, så skulle jag för min del ha utgått från en synpunkt helt motsatt herr Lithanders och vilja komma till ett beslut i den riktning, för vilken jag talade förra året. Beslutet är emellertid fattat, och en ändring av det förslag, som statsutskottet här gjort, skulle innebära ett upprivande av föregående års beslut. Jag anser för min del, att om man vill så vittgående åtgärder, så skall man, som herr Olsson i Kullenbergstorp mycket riktigt framhöll, motionera i saken. Om jag funnit, att det

Ang. ansökan till fonden för motande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan.
(Forts.)

Ang. anslag till fonden för mötande av förtroster å Aktiebolaget Kreditkassan. varit allra minsta utsikt att få en ändring, skulle jag också ha väckt en motion för att få vad jag anser bättre. För herr Lithander hade då funnits samma möjlighet i motsatt riktning.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande mom. a), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets i momentet gjorda hemställan.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. b) jämväl av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr talmannen beträffande mom. c) propositioner dels på bifall till utskottets i berörda moment gjorda hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets i sistnämnda moment gjorda hemställan likaledes av kammaren bifallen.

§ 17.

Ang. ifrågasatt ångfärjelinje mellan Sverige och England.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckt motion om smörexportens stödjande genom en lånefond för en ångfärjelinje mellan Sverige och England; och anförde därvid:

Herr Laurin: Herr talman! Mina medmotionärer och jag ha med vårt förslag givetvis icke avsett att föregripa den pågående utredningen. Anledningen till att vi intresserat oss för denna fråga är ju den, att vi tro, att den ångfärjeförbindelse som avses skulle kunna vara till mycket stor nytta för jordbruket, detta av olika skäl. Jag skall här i korthet nämna några.

Det torde inte vara någon av kammarens ledamöter obekant, att det nu rådande systemet för transport av svenska varor till England är synnerligen undermåligt. Smöret t. ex. kommer fram i ett sådant skick, att det ofta är dåligt, då det kommer i köparnas händer. Genom en snabb förbindelse skulle detta kunna undvikas. Det svenska smöret skulle då väl kunna mäta sig med det danska eller andra likvärdiga märken. Jag antager, att alla herrarna veta, att det svenska smöret i närvarande stund till följd av dåliga transportförhållanden och även dålig försäljningsorganisation har sjunkit ned till ungefär kolonialsmörets standard. Det är således av yttersta vikt, att en sådan bättre förbindelse kommer till stånd.

En sådan förbindelse skulle emellertid inverka även på annat sätt. Omkostnaderna skulle nämligen bli mindre. Med det nu tillämpade systemet utgå mycket stora belopp för omlastning m. m., vilka skulle bortfalla vid en direkt förbindelse med konsumenterna. Bortfalla dessa fördyrande utgifter, kunna ju mejerierna ge sina leverantörer ett bättre pris. Man kan ju säga, att det är fråga om obetydliga belopp. För all del, mina herrar, det skulle kanske göra per ko 10 eller 15 kronor om året. Att fastställa en fix siffra är självfallet svårt. Den beror ju på den mjölmängd varje ko presterar. Vi, som deltog i Uppsala möte, och andra med oss ha ansett, att om man kan göra någonting för mjölken, så torde detta vara en sak, som är synnerligen behjärtansvärd, en sak, som skulle hjälpa alla från den minsta småbrukaren upp till den store patronen. Man kan då naturligtvis säga, att 15 kronor för en småbrukare eller några hundra kronor för en storbrukare är väl ingenting att tala om. Men det är just vad det är, mina herrar. I dessa tider är det av avsevärd betydelse såväl för den mindre jordbrukaren med en, två eller tre kor att få 10, 20 eller 30 kronor mer som för innehavaren av ett större jordbruk att få några hundra

kronor mer om året för mjölken. För landet i dess helhet skulle ju detta förbilligande av transporten innebära en aktningvärd ekonomisk vinst.

Saken har emellertid en tredje sida. Alla veta, vilka anmärkningar som rikstas mot det svenska smöret. Det är bland annat inte ensartat; alla de andra felen behöver jag icke här upprepa. Alla veta också, hur svårt det är att samla de svenska jordbrukarna till ett gemensamt företag, så att de kunna uppträda som en man. Om den anordning träffades, som motionen avser, eller någon liknande, skulle man därigenom indirekt åstadkomma, att man rent av tvingade de svenska jordbrukarna, små som stora, att ansluta sig till mejeriorganisationen, vilket för dem alla i övrigt skulle innebära betydande fördelar.

Jag tillåter mig, herr talman, uttala den förhoppningen, att då ärendet företages till slutlig behandling, man fäster något avseende vid det svenska jordbrukets och den svenska mejerihanteringens berättigade krav i detta avseende.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har i föreliggande fråga intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag tillåter mig uttala den förväntan, att den utredning, till vilken utskottet hänvisar, måtte bedrivas förutsättningslöst och samtidigt så snabbt och grundligt som möjligt.

Herr Lithander: Herr talman! Då herr Laurin talade om de dåliga transportmöjligheterna för smöret till England, ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på att då det förr i allmänhet saknades kylrum, så har den saken nu ändrats, och det blir i detta avseende bättre med varje år som går i tävlan de enskilda sjöfartslinjerna emellan. För övrigt är det väl icke enbart beroende på transportmedlen, huruvida vi i England skola få den marknad vi önska, om vi där skola kunna tävla med danskar och finnar, utan därvidlag spela väl andra frågor in. Jag medger gärna, att det är av mycket stor vikt, att vi ha direkta linjer, snabbgående ångare och regelbunden trafik, ävenså att vi få fram varan iskyld. Det är dock icke sagt, att de kraven lösas bäst med en statssubventionerad färja, som skulle föra varan vagnslastvis över. Det är icke sagt, att det sättet att befordra detta gods är det allra lämpligaste. Det är väl ändå så, att man inte från alla orter kan få denna vara vagnslastvis. Då är det väl bättre, som det nu är, att de olika större eller mindre partierna komma fram till fartyget och inlastas i detta.

Vi skola inte glömma, att varje sådan försändelse skall prövas vid gränsen. Det är väl dithän vi skola komma. Vi få väl göra som finnarna, vilka satt in en verkligt skarp kontroll vid gränsen och därmed hava fått fram den förbättring i produktionen, som har varit den huvudsakliga anledningen till att deras notering ifrån att ha legat under vår gått upp till en siffra över vår, så att finnarna nu hava en differens på ungefär 4 miljoner kronor om året i fråga om smörförsäljning. Det är i varje fall en mycket avsevärd skillnad. Det är på kvalitetshöjning, på den hygieniska sidan av tillverkningen och på många andra faktorer detta hänger.

Glädjande nog har regeringen försökt hjälpa utvecklingen in på rätta vägar. Jag vill dock säga, att jag tror icke, att man når målet genom att ställa ett oeftergivligt krav på en statssubventionerad ångfärja. Såvitt man räknar kostnaderna ordentligt, tror jag man skall finna, att vid tävlan de båda förbindelserna emellan de enskilda linjerna skola bli den förmånligaste förbindelsen för producenterna.

Ang. ifrågasatt ångfärjelinje mellan Sverige och England.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ångfärjelinje mellan Sverige och England.

Jag vill i likhet med herr Ekman uttrycka den förhoppningen, att den utredning som pågår blir så grundlig och så belysande som möjligt. När resultatet föreligger, torde det inte bli något tvivel beträffande transportmedlet.

(Forts.)

Herr Laurin: Herr förste vice talman! Jag anförde just detta, herr Lithander, att den indirekta följden av en färjeförbindelse skulle bli, att Sveriges mejerier och jordbrukare skulle sammansluta sig i en stor organisation. Detta skulle säkert också medföra, att kvaliteten bleve bättre. Alla de åtgärder, som äro möjliga för att få ett fullt förstklassigt smör, skulle då kunna genomföras.

Utän att våga ingå på något affärsresonemang med herr Lithander, den framstående affärsmannen, vill jag dock säga, att det förefaller, som om en direkt förbindelse utan omlastning skulle bli billigare än en transport med dessa dockavgifter och dessa omlastningskostnader, som man nu har. Jag kan naturligtvis inte svara för uppgifterna fullständigt, men i en liten affär, där jag har en liten smula intresse, skulle en direkt förbindelse dock göra några tusen kronor. Man har berättat mig, att för ett av Sveriges mycket stora företag den direkta förbindelsen skulle i affärshänseende göra åtskilliga hundratusen kronor. Jag vågar påstå, att nog förefaller det en lekman som mig, att skillnaden till färjans favör skulle bli tämligen stor. Det är icke tillfälle i dag att i detalj ingå på diskussion om dessa saker; det kan ju bli tillfälle därtill en gång i framtiden.

Liksom herr Ekman anser jag det vara av synnerlig vikt, att denna utredning slutföres så snabbt som möjligt. Ty är det så, som vi tro, att en sådan förbindelse skulle inverka till fördel, och att åtskilliga miljoner därigenom skulle kunna sparas, då är det onödigt att under tiden låta dessa miljoner rinna ut i sanden.

Herr Lithander: Den siste ärade talaren sade, att man måste tänka på att transporten blir billigare, när den försiggår utan omlastning. Jag vill säga, att den transporten kan icke ske utan omlastning. Det måste nämligen vara kontroll vid landets gräns. Om det skall vara någon effektiv kontroll, måste ju det smör, som kommer till kontrollplatsen vagnslastvis, tagas ur vagnen och åter föras dit. Det måste väl ändå medföra stora kostnader.

Det är också en annan detalj. Kan det vara rimligt och välbetänt, att man för att forsla exempelvis ett ton över skall forsla både fram och tillbaka en järnvägsvagn, som väger ungefär hälften av lastens vikt? Det bör efter vanliga begrepp vara rätt opraktiskt.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag tror inte, att man skall behöva säga många ord till försvar för utskottets hemställan, då motionärerna tydligtvis måste finna, att riksdagen inte kan vara med om att nu godkänna en motion i en detalj av den för vårt land för närvarande viktigaste frågan, nämligen jordbruksnäringens tillgodoseende.

Jag vill instämma med herr Ekman däruti, att den utredning, statsutskottet hänvisar till, måtte fortast möjligt bliva färdig, så att man kan få se, om det är möjligt att förslaget har bärkraft. I varje fall kan det inte komma på tal att lösrycka denna detalj ur den stora frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Laurin: Herr förste vice talman! Jag vill allenast gentemot herr Lithander invända, att de kontrollåtgärder, som måste finnas för att vi skola få varan fram i förstklassigt skick, bli väl precis lika omfattande i det ena fallet

som i det andra. Men det skall väl ändå, som jag redan förut påpekat, vara en betydande skillnad mellan det nu använda transportsättet med dyra dockavgifter, omlastning o. s. v. och den direkta förbindelsen. Gjorda uträkningar ha visat, att vi skulle vinna ungefär 30 skilling per ton. Jag vill inte påstå, att denna siffra är alldeles på öret riktig, men alldeles säkert är, att mycket skulle vinnas.

Ang. ifrågasatt ångfärjelinje mellan Sverige och England.
(Forts.)

Jag förstår mycket väl, att ett visst motstånd här gör sig gällande, då man här trampar enskilda intressen en smula på tårna. Emellertid har väl den tyska ångfärjeförbindelsen visat, vad en sådan förbindelse betyder. Då England är en stor exportmarknad för oss, finns det väl intet skäl att tro annat än att en dylik förbindelse med England också skulle bli av stor betydelse.

Jag vidhåller fortfarande, att den utredning som pågår bör verkställas så fort som möjligt. Från den synpunkten kan jag i dag icke ha något yrkande. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att den utredningen skall bli allsidig och snabb och att genom densamma skola tillgodoses svenska jordbrukets berättigade intressen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Herr statsrådet *Dahl* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 175, angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank.

Denna proposition bordlades.

§ 19.

Statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion angående förbättring av avlönings- och pensionsförhållandena för telefonföreståndarepersonalen på landsbygden föredrogs härpå; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Vidare upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående ändrad ordning för prövningen av vissa ärenden om understöd åt efterlevande efter i statens tjänst anställda personer jämte en i ämnet väckt motion.

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.

Under elfte huvudtiteln av den till innevarande års riksdag avlätna statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t, med stöd av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1930 anfört i fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa ärenden om understöd åt efterlevande efter i statens tjänst anställda personer, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, till ett sammanlagt belopp av högst 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst att utgå å allmänna indragningsstaten eller beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestredes.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av detsamma inom andra kammaren väckt

I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.
(Forts.)

motion, nr 240, vari fru *Nordgren* jämte tre av kammarens övriga ledamöter — med instämmande i viss del av motionens yrkande av ytterligare en kammarens ledamot — föreslagit, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag, eller, om detta icke kunde bifallas, att riksdagen måtte besluta, att det anslag, som fastställdes för ändamålet, måtte upptagas som förslagsanslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och den i ämnet väckta motionen, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer, till ett sammanlagt belopp av förslagsvis 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst, att utgå å allmänna indragningsstaten eller beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestredes.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Bäcklund* och *Lovén*, vilka yrkat avslag å såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som utskottets i ämnet gjorda hemställan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Tillsammans med herr *Lovén* har jag vid förevarande utlåtande fogat en reservation, där det yrkas avslag å såväl Kungl. Maj:ts framställning som utskottets hemställan. I ärendet har väckts en motion av fem kammarledamöter med hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i frågan under elfte huvudtiteln.

Detta är ju för kammaren en gammal fråga. Den rullades upp år 1928. Då hade i bankoutskottets utlåtande nr 32, punkten 1 avgivits en hel del principiella betänkligheter mot de hittills tillämpade grunderna för beredande av änkepensioner. Utskottets motivering för sin ståndpunkt blev av andra kammaren utesluten. Första kammaren antog däremot utskottets såväl motivering som förslag. Vilka starka krafter det är som påverkat Kungl. Maj:t att trots utgången i riksdagen 1928 taga upp frågan om utredning efter de synpunkter, som denna kammare underkände, känner jag icke, men en viss tanke där-om kan man alltid ha rätt att hysa. Statskontoret, som fick utreda frågan, hade i stort sett samma uppfattning som reservanterna hade haft — vi voro nämligen då fem reservanter mot utskottets då gjorda uttalande — om bl. a. den s. k. tioårsgränsen, innebärande, att ingen, som varit änka mer än tio år, skulle överhuvud taget kunna ifrågasättas till erhållande av pension. Det var den springande punkten i bankoutskottets utlåtande. Detta underkändes också av statskontoret. Och jag tror, att alla myndigheter, som äro hörda, ha underkänt den ståndpunkten. Det var alltså själva kärnpunkten i utskottets yttrande, att man skulle koppla bort en del av änkorna eller dem, som kunnat under den tid, som förflutit från mannens frånfälle, försörja sig själva, att de skulle bli utan pensioner, och tidpunkten, som skulle hava förflutit, sattes till 10 år.

Vid 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t den utredning, som hade företagits av statskontoret, och även de yttranden, som inkommit med anledning av denna utredning, men Kungl. Maj:t hade icke något förslag utan ansåg, att riksdagen först borde uttala sig i ärendet. Det blev fallet. Föregående års riksdags bankoutskott uttalade sig till förmån för Kungl. Maj:ts synpunkter och hoppades, att Kungl. Maj:t skulle inkomma till 1930 års riksdag med ett förslag. Det har Kungl. Maj:t nu gjort. Kungl. Maj:t nar utrett ärendet, det

har gått till myndigheterna, och dessa ha yttrat sig, och frågan föreligger nu för riksdagen.

Utskottet har gått in för i stort sett vad Kungl. Maj:t föreslagit och i någon mån förbättrat förslaget, det måste jag erkänna. Men trots detta ligger saken så till, att man vill fränkänna riksdagen behandlingen av änkepensionerna, då det gäller pensioner om högst 444 kronor. De övriga änkepensionerna skola alltså gå till riksdagen i form av propositioner eller motioner. Pensionerna åt de änkor, som få mindre pensioner, skulle icke vare sig Kungl. Maj:t eller motionärer besvara riksdagen med. Det blir en konstig anordning, att man skall dela upp dessa efterlevande efter statens befattningshavare, så att en del skall få sina ärenden behandlade i riksdagen, nämligen om de få högre belopp, men de övriga, som få mindre belopp, skall man skjuta ifrån sig och giva Kungl. Maj:t fullmakt att taga hand om. Jag frågar: är det grundlagsenligt? Rätten att motionera torde icke kunna tagas ifrån riksdagsmännen, även om bankoutskottets förslag går igenom. Hur skall man då förfara, om motioner väckas? Den frågan har jag ställt i utskottet, och utskottet har icke kunnat besvara frågan. Hur skola de motioner behandlas, som komma att väckas i pensionsärenden, som varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning eller äro nya ärenden? Den saken har utskottet icke kunnat ordna upp och icke heller Kungl. Maj:t. Det skulle väl vara märkvärdigt, om icke motioner, som i vederbörlig ordning väckas, skulle få behandlas. Och vad har man då vunnit med det hela? Utskottet kan säga, att det anser ärendet vara sådant, att det kan bli föremål för Kungl. Maj:ts behandling. Men då har ärendet likväl undergått behandling i utskottet och i riksdagens kamrar; och vad har man då vunnit med hela anordningen?

Jag har velat gå in för en viss åtgärd, som jag anser riktig, nämligen att ärendena sammanföras och behandlas i ett departement. Jag är med om att till exempel finansdepartementet får behandla alla propositioner, som röra änkepensioner. Den saken är riktig, att ett departement får behandla ärenden av samma slag. Det skulle motverka de värsta olägenheter, som nu vidlåda dessa ärenden, nämligen att man behandlar dem olika på olika departement, det skulle bortelimineras. Den saken är jag överens med Kungl. Maj:t och utskottet om, men vad därutöver är anser jag icke riktigt, att riksdagen går in för.

Jag kan nämna, att vid utskottets första sammanträde i år förelåg förslag om utökning av sekretariatet i utskottet med en notarie. Jag tillhörde den delegation, som skulle behandla ärendet. Jag framkastade då den tanken, att om i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och i överensstämmelse med de synpunkter, som utskottet tidigare gått in för, utskottet skulle bli av med alla de ärenden, som gälla änkepensioner, så skulle därmed avlastas en del av arbetet. Jag fick det svar, jag väntat, eller att det var det lättaste arbetet utskottet hade, att det var av schematisk art, att det visserligen var att skriva litet i dessa ärenden, men att det icke var något större arbete och att det icke invercade på utskottets arbete i dess helhet, man behövde ändock en notarie. Därmed tycker jag mig ha bevisat, att det icke har så stor betydelse, om utskottet såsom hittills behandlar dessa ärenden, särskilt då vi icke äro säkra om att utskottet kan bli av med ärendena på grund av riksdagsmännens motionsrätt.

Vad skulle det då innebära för fördel för kamrarna? Frågorna om änkepensioner föras i regel ihop i ett utlåtande, och jag påstår, att riksdagens arbetstid i plenum för dessa ärendens behandling tager för varje år i anspråk en tid av högst en timma eller två. Det är alltså det förskräckliga arbetet, som skulle avlastas genom införandet av denna anordning.

Första kammaren har antaget utskottets förslag med 59 röster mot 50, och de 50 gingo på återremiss till utskottet. Jag anser icke, att återremiss bör vara det avgörande i detta fall, utan man bör taga ställning till, om man an-

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.

(Forts.)

I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.

(Forts.)

ser, att man vill giva Kungl. Maj:t den stora fullmakten att handlägga utan riksdagens hörande frågorna om pension till dessa statstjänares efterlevande, d. v. s. frågor om pensioner på 384—444 kronor. Jag kan icke hjälpa, herr förste vice talman, att jag alltjämt har den uppfattning jag angav vid 1928 års behandling av frågan, även om förslaget tack vare den opposition, som rests emot detsamma, sedan dess har avsevärt förbättrats. Trots utskottets principiella ställning till 10-årsgränsen och annat, som eliminerats bort under den behandling ärendet undergått i statskontoret och andra ämbetsverk, återstår dock enligt min mening så stora orättvisor i att behandla dessa efterlevande på olika sätt, så att frågan om högre pensioner skall gå till riksdagen, men frågan om mindre pensioner skall riksdagen avhända sig rätten att besluta i, att jag icke kan vara med därom. Visserligen skall Kungl. Maj:t ärligen lämna uppgift till riksdagen om de ärenden, vari Kungl. Maj:t fattat beslut. Där ligger, att ärenden, som varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, kunna bli föremål för motioner i riksdagen. Då dessa saker icke äro utredda, hur riksdagen skall ställa sig till motioner, som väckas i sådana ärenden, har jag, herr förste vice talman, alltjämt den uppfattningen, att det finnes icke några vägande skäl för att gå in för utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, utan jag vidhåller alltjämt den ståndpunkt jag intog 1928, att detta bör avslås.

Det enda rätta är att ordna familjepensionskassor för statstjänarna. Då bli vi av med flertalet av dessa pensionsmotioner och pensionspropositioner i framtiden. Järnvägspersonalen har genom sin änke- och pupillkassa framlagt ett förslag därom, som ligger på Kungl. Maj:ts bord, enligt vilket all extra ordinarie och fast anställd personal, även om den icke är ordinarie, skall få familjepension. Det förslaget håller på att prövas av Kungl. Maj:t. Jag har själv varit med om att uppvakta vederbörande statsråd för att få fram frågan för år. På det sättet skall frågan lösas och icke på detta sätt. Vi vilja, att var och en skall bli berättigad till familjepension. Det har bankoutskottet skrivit om till Kungl. Maj:t, men det har lagts hinder i vägen tack vare blivande lönereglering med åtföljande pensionsreglering. Så har frågan skjutits åt sidan. Dessa frågor böra komma fram, och om några år äro dessa frågor avkopplade i stort sett från riksdagens handläggning, och det behövs icke sådana åtgärder, som nu ifrågasatts.

Jag hemställer, herr förste vice talman, om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Hage* och *Fast*.

Herr Winkler: Herr förste vice talman! Herr Bäcklund står i dag på samma ståndpunkt, som han alltid intagit, nämligen att dessa frågor böra behandlas av riksdagen i varje särskilt fall, och han är också en av de flitigaste motionärerna om änkepensioners utbetalande. Vi ha ju haft det ganska besvärligt många gånger i bankoutskottet och riksdagen med dessa frågor, och jag tror, att vi äro alla eniga om, att det icke är lämpligt och bra som det är. Vi ha också haft erfarenheter om att i kamrarna, t. o. m. enhälliga bankoutskottsutlåtanden ha lämnats obeaktade och motioner i stället accepterats trots utskottets avstyrkande, då det varit en sådan stämning i kammaren, att det goda hjärtat fått tala, eller ärendet kommit före sent en kväll, då icke kammaren varit fullt besatt. Det har även varit tillfällen i bankoutskottet, då två ärenden av likadan beskaffenhet ha behandlats olika, beroende därpå, att ledamöterna varit olika på grund av att suppleanter suttit. Vi ha både i riksdagen och i bankoutskottet den åsikten, att vi skola behandla pensionsfrågorna på ett rättvist och likformigt sätt, så att den, som skall ha pension också får det, och att, om

en änka fått pension, så skall också en annan änka, som lever under samma omständigheter, få det. Vi ha, som herr Bäcklund sade, den åstundan, att så snart som möjligt pensionsfrågorna måtte lösas, så att pensionerna utgå automatiskt beroende på hur lång tid mannen varit i tjänst.

Vi veta, att endast till för få år sedan ansågs det, att icke staten borde taga hand om familjepensioneringen, utan att det fingo statstjänarna själva sörja för. Under senare år ha vi på grund av såväl motioner som Kungl. Maj:ts propositioner i ett ganska stort antal fall beviljat understöd framför allt och i huvudsak till icke ordinarie anställdas änkor och i vissa fall barn. Det har varit ökad motionering om dessa pensioner, och många gånger ha de upptagit lång tid vid bankoutskottets behandling av dem. Olika personer ha yrkat samma sak, och till stöd för olika motioner ha anförts nästan samma uttryck 10, 20, 30 gånger på en dag. Jag tror, att det vore bra om dessa ärenden behandlades av ett departement, t. ex. finansdepartementet. Därvidlag ger herr Bäcklund bankoutskottet rätt i att dessa pensionsärenden böra behandlas i ett departement, när det gäller propositioner, så att det icke, såsom hittills förekommit, inom de olika departementen användas motiveringar, som äro stridande mot varandra.

Vi ha nu kommit så långt, att sedan 1928 första kammaren och 1929 båda kamrarna skrivit till Kungl. Maj:t och sagt ifrån, vilka linjer Kungl. Maj:t borde följa, så har Kungl. Maj:t nu avlämnat en proposition i ärendet och under elfte huvudtiteln på icke mindre än ett 30-tal sidor refererat utlåtanden i ärendet och slutligen från sid. 28 till sid. 32 kommer departementschefen med sitt yttrande, som i stort sett bankoutskottet accepterat. Om vi tänka på den utveckling änkepensioneringen tagit, så vill jag påpeka, att år 1925 beviljade riksdagen för ändamålet 5,380 kronor och år 1929 26,352 kronor. Det är en stigande skala hela vägen. I fjol var det av 70 beviljade pensioner icke mindre än 39, som beviljades på grund av enskilda motioner.

Nu har herr Bäcklund anført, att bankoutskottet fick bakslag på tioårsgränsen och därför bör det ha bakslag nu också. Vi gingo ut ifrån — och det tycker jag fortfarande är riktigt — att pensioner skola beviljas inom rimlig tid, ofter det att mannen är död. Vi ha utgått ifrån att understöd, som icke äro lagligen fastställda, skola prövas efter behovsprincipen, och då är det riktigt, att änkor i unga år icke få pensioner, men att gamla, som icke längre kunna försörja sig själva, få något understöd. När dessa understödsfrågor prövas individuellt, kan det vara riktigt, att de icke begränsas till så kort tid.

Nu sade herr Bäcklund, att det var egendomligt, att icke alla dessa pensionsfrågor skola behandlas på samma sätt, och han frågade, varför man uppdragit den gränsen, att pensioner om 384—444 kronor skola behandlas av Kungl. Maj:t. Jo, det är därför, att vi fått lov att fastställa några normer för att ordna arbetet, varvid ämbetsverken, Kungl. Maj:t och bankoutskottet kommit på samma linje. Det har ansetts, att det skulle gå lättare att få riksdagen med på att lämna ifrån sig bestämmanderätten i dessa fall än i andra fall, då pensioner om större belopp i allmänhet äro av mera skiftande art. Jag har icke något emot att lämna även dessa frågor åt Kungl. Maj:t, men vi ha trott, att riksdagen icke skulle vilja gå med på ett sådant medgivande. Vi ha trott, att i fråga om högre belopp skulle riksdagen vilja själv besluta. I varje fall ansågo vi oss böra gå med på förslaget i vad det angår dessa pensionsärenden, om vilka någon meningsskiljaktighet icke råder.

Vi ha gått med på att hemställa om ett förslagsanslag, och då pensionerna under år 1929 uppgått till 26,000 kronor i runt tal, ha vi ansett, att 30,000 kronor borde vara tillräckliga för år 1930. Vi ha gått med på att bevilja medlen i form av förslagsanslag därför att vi ansett, att om en person anses berättigad till pension, bör en framställning därom icke onödigtvis avslås,

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.

(Forts.)

I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.

(Forts.)

bara därför, att finansdepartementet saknar medel. Vi kunna icke finna, att det betyder något, om utgifterna stiga något däröver eller kanske till 35,000 kronor, eftersom riksdagen i varje fall en gång om året vid propositionens framlämnande får besked om, hur mycket det gått till.

Nu säger herr Bäcklund, att det icke tar så lång tid för riksdagen att behandla dessa ärenden. Jo, ibland tar det rätt mycken tid, men det är icke huvudanledningen, åtminstone för mig, vid mitt ställningstagande till denna fråga utan övertygelsen om att de änkor och barns pensioner, det här gäller, komma att behandlas på ett mera rationell och ensartat sätt. Man kan då icke, såsom man kunnat under de förhållanden, som hittills varit rådande, komma med det påståendet, att pensionerna icke utgå efter jämlika grunder. Det kan undvikas, om vi samla pensionsfrågorna i ett departement, där de ansvariga tjänstemän som hava med resp. ärendens behandling att skaffa kunna bilda sig ett klart omdöme om hur frågorna ligga till. Man kan göra registrering av ärendena och man kan få fram grundläggande bestämmelser, enligt vilka man kan avgöra, om det i ett föreliggande fall bör utgå pension eller ej.

Jag ber herr förste vice talman, att på det livligaste få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr förste vice talman! Jag har förut tillkännagivit mina sympatier för åtgärder i det syfte, som skulle bli realiserade enligt utskottets mening. Emellertid måste jag säga, att den form, vari man föreslagit, att frågan skall lösas, måste framkalla bestämda betänkligheter, nämligen att riksdagen skulle »bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer till ett sammanlagt belopp av *förlagsvis 30,000 kronor om året* besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst». Då ett sådant riksdagsbeslut skulle innebära en ovanlig form för beviljande av medel och innebära en otydlighet i fråga om hur i fortsättningen skall förfaras, måste jag av dessa formella skäl för närvarande ställa mig på avslagsståndpunkten.

Det lämpligaste vore att yrka återremiss till utskottet, men sedan första kammaren avslagit ett sådant yrkande, skulle ett beslut om återremiss i andra kammaren endast föranleda, att kammaren komme att anmodas att fatta beslut i saken. Då återstår i det läge, vari frågan sålunda ligger, för mig icke annat än att hemställa om avslag på såväl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts proposition. Jag ber, herr förste vice talman, att få framställa ett sådant yrkande. Jag tror, att kammaren gör klokt i att icke gå med på förslaget sådant det föreligger, utan vänta och lämna vederbörande tillfälle att fundera på saken.

Jag ber, som sagt, att få hemställa om avslag på förslaget.

Med herr Ekman förenade sig herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Hansson* i Stockholm, *Engberg*, *Johanson* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Nilsson* i Örebro och *Olofsson* i Digernäs.

Herr Paulsen: Herr talman! Orsaken till att bankoutskottets hemställan ej vann bifall år 1928 var den s. k. tioårsgränsen. Bankoutskottet hade då föreslagit, att då mer än tio år förflutit, sedan mannen dog, skulle änkan ej få pension. Det var det, som andra kammaren reagerade emot. Jag anser, att ingen av de stötestenar, som då funnos i bankoutskottets utlåtande, finnes kvar nu. Alla de skäl, man då hade att yrka avslag, äro borttagna. Då kan jag ej se, varför man skall yrka avslag nu. Det är ej tal om annat, än att

behandlingen av dessa pensionsmål, på sätt som här föreslagits, skall bli mer enhetlig än för närvarande.

Jag kan icke vara med på avslagsyrkandet utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Med anledning av herr Ek-mans anförande skall jag ej säga mer än några ord.

Jag måste understryka, att det är ett säreget förhållande, att riksdagen samlar ihop ett komplex av ärenden av denna beskaffenhet och skyndar sig att kasta in dem i ett av departementen, med anhållan att riksdagen skall slippa syssla med dem. Det är självfallet, att en sådan form för ärendenas behandling icke kunde komma ifråga med hänsyn till den omsorg, varmed riksdagen i övrigt hävdar sin rätt och ej tillåter, att den trädes för nära, därest man ej av någon outgrundlig anledning fått för sig, att dessa ärenden vålla bankoutskottet och riksdagen särskilda svårigheter.

Nu säger herr Winkler, att bankoutskottet ibland fått bakslag. Sådant har drabbat alla utskott. Under min riksdagstid har det inträffat upprepade gånger. Sådant få utskotten ta med ro. Icke bör väl behandlingen av en pension till en arbetaränka framkalla större förargelse än ett pensionsärende rörande en generaldirektörsänka eller en löjtnantsänka. Om man ser på huvudtiteln, ha dessa pensionsärenden ej svällt ut så rysligt, att det behöver försäkra några svårigheter. Jag har den personliga erfarenheten från bankoutskottet, då jag för 12 år sedan var ledamot där, att dessa frågor många gånger kunna vara svåra. Men bankoutskottet har funnit en god och hållbar grund för bedömning av varje särskilt fall, och år 1927, 1928 och 1929 synas dessa pensioner ha stabiliserats ganska bra. Kanske har det hänt någon gång, då utskottet haft bråttom att fatta ett beslut, att detta väckt upp en stämning i kammaren, som förmått kammaren att gå emot utskottet, men icke kan det vara något förnärmande mot utskottet, även om man skulle tänka sig, att en strikt juridisk tolkning av fallet icke bort leda till pension i det speciella fallet.

Det heter i utskottets betänkande på ett ställe, att de ärenden, som skulle överlämnas åt Kungl. Maj:ts avgörande, förnämligast äro de, som röra änkor efter förmän och arbetare vid försvarsväsendet. Deras understödsfrågor skulle kanske då de fakto komma att avgöras av en amanuens i finansdepartementet, vilkens förslag departementschefen saknar tid att i någon större omfattning granska. Det kan ej vara riktigt. Jag hemställer, att det avslagsyrkande, som herr Ekman framställt, på de reala skäl han anført måtte bifallas och därjämte åtföljas av den stämningen att vi ha råd att låta även arbetaränkornas understödsfrågor läggas in under vår humanitära synpunkt, till dess att vi få på författningväg fastställda regler för behandlingen av dessa frågor.

Jag ber att få yrka bifall till det av herr Ekman framställda yrkandet.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag anslöt mig i föl till den uppfattningen, att det ej vore utan fördel, att dessa understödsfrågor bleve behandlade i finansdepartementet. De grunder, som utskottet fixerat, och de, som för övrigt finnas fixerade i den kungl. propositionen och omnämnas i utskottets utlåtande, äro emellertid icke av den art, att de åtminstone för mig äro tillfredsställande som riktlinjer för beviljande av understöd. Jag håller nämligen före, att då riksdagen skall överlämna dessa ärenden till Kungl. Maj:ts prövning, bör detta ske med angivande av mera bestämda och klara riktlinjer, än här ifrågasatts.

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.

(Forts.)

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.

(Forts.)

Det har sagts i utskottets utlåtande, att man i huvudsak ansluter sig till de riktlinjer, som Kungl. Maj:t har skisserat. Jag vet ej, huruvida de synpunkter, som från vissa verksstyrelser sida angivits i deras utlåtanden, skola komma att öva inflytande på denna prövning. Jag skall ej upptaga alla de skäl att icke bevilja understöd, som en del verksstyrelser och statskontoret anfört, men jag finner, att det är järnvägsstyrelsen, som sagt, att man t. ex. icke skulle bevilja pension till en änka, om hon är 15 år yngre än mannen. Jag vet ej, vad det skall vara för skäl, att icke bevilja pension åt en änka, som är 15 år yngre än den man, som varit anställd i statens tjänst och på grund av vilkens anställning hon skulle erhålla pension. Icke är det väl ett skäl att ej bevilja understöd, om mannen avlider vid 70 års ålder och änkan alltså är 55 år, när hon skulle erhålla detta understöd. Den omständigheten att en man har bibehållit sin skönhet och styrka — om jag får använda det uttrycket — i sådan utsträckning, att han kunnat gifta sig med en 15 år yngre kvinna, bör ej medföra, att staten undandraget sig den plikt, staten har att lämna understöd, om hon ej kan försörja sig. Detta är ett av de exempel, som kunna anföras på oriktiga synpunkter, vilka omnämnas i utskottets utlåtande, och då de omnämnas där utan polemik mot dem, är det icke uteslutet, att dessa synpunkter skulle komma att spela en viss roll vid beviljande av de understöd varom här är fråga.

När det emellertid gäller, om riksdagen skall pröva dessa ärenden om änkeunderstöd eller ej, är jag, även om det skulle komma att omfatta änkor efter arbetare vid försvarsväsendet i stor utsträckning, dock icke av den uppfattningen, att man ej med angivande av vissa klara riktlinjer skulle kunna överlämna detta till finansdepartementet. Jag tillåter mig hysa den i kammaren kätterska uppfattningen, att det kan finnas en amanuens i finansdepartementet, som är, när det gäller prövningen av sådana saker, lika förständig som kammarens majoritet. Jag håller det ej för uteslutet. Och när det gäller att bibringa en sådan amanuens förstånd i sådana frågor, så är det, om han är mottaglig därför, lättare än att gå och leta efter herrarna och tala om, hur det ligger till i ett visst fall, ty i en debatt i kammaren när man ej alla, som komma att votera i frågan.

Med utgångspunkt därifrån och med tanke på, att de, som taga ställning till dessa frågor i departementet och avgöra dem efter vissa av riksdagen givna riktlinjer, ha möjlighet att noggrannare sätta sig in i saken än alla kammarledamöter med hänsyn till den mängd av ärenden, som här skola behandlas, tror jag, att det icke vore utan fördel, om man finner lämpliga föreskrifter för behandlingen i departementet av dessa saker. Jag tror, att de bli lika sakligt prövade där, som om de skola handläggas i riksdagen. Det är en mängd understödsfrågor, som gälla betydligt flera behövande här i landet. Jag tänker på folkpensioneringen. Där skall ändå prövas och delas ut understöd efter vissa av riksdagen angivna riktlinjer. Varför skall man ej i princip kunna följa samma väg, när det gäller änkor efter i statens tjänst anställda befattningshavare? Jag håller före, att då man kan efter vissa riktlinjer pröva frågorna i en del fall, bör det ej vara omöjligt att göra det i de fall det här gäller. Jag betraktar prövningen av änkepensioner i riksdagen överhuvud taget som en väg, vilken icke är den allra mest ändamålsenliga, och detta bl. a. av skäl jag antytt, när det gäller för kammarledamöterna att sätta sig in i det läge, vari den understödsbehövande befinner sig.

Jag har deklarerat, att jag ej är tillfredsställd med de grunder, som äro angivna i utskottets utlåtande, och jag hade därför tänkt yrka på återremiss. Men sedan jag blivit underrättad om att ett yrkande om återremiss ej kommer att ha någon betydelse, när det gäller andra grunder, nödgas jag ansluta mig till avslagsyrkandet, men jag gör det med den bestämda förhoppningen, att

frågan på nytt kommer på riksdagens bord med klarare linjer beträffande grunderna för understöds beviljande.

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Dahl**: Herr talman! Till en början ber jag att få stryka under vad som framkommit i utskottets utlåtande och även antytts av föregående talare, nämligen att Kungl. Maj:ts förslag i själva verket icke är annat än en i detalj given utformning av riksdagens egen uttalade önskan. Om riksdagen icke godtar Kungl. Maj:ts förslag, gör riksdagen i själva verket icke något annat än desavouerar sig själv.

Utskottet har emellertid vidtagit en — jag kan gärna giva det medgivandet åt herr **Ekman** — ganska väsentlig förändring i Kungl. Maj:ts förslag, då utskottet förordar, att det belopp, som skulle beräknas för ifrågavarande ändamål, skulle få karaktären, icke av ett bestämt anslag, såsom Kungl. Maj:t förutsatt, utan av förslagsanslag. Jag torde få nämna, att under propositionens utarbetande var den tanken icke främmande, att man med hänsyn till vissa av de skäl, som utskottet åberopat, skulle ge anslaget karaktär av förslagsanslag. Men med den kännedom, jag hade om riksdagens försiktighet i fråga om förslagsanslag, och särskilt med hänsyn till den tämligen fria prövning, som man inrymt åt Kungl. Maj:t, stannade jag vid den meningen, att man skulle begränsa sig till ett fast anslag, även om man därigenom finge förutsätta, att vissa ansökningar måste skjutas över till ett kommande år.

Nu vill jag ge herr **Ekman** rätt i, att den form, som bankoutskottet givit åt sin avsikt, är osedvanlig. Då man säger »förslagsvis beräknat belopp», har man egentligen föga motsvarighet, såvitt jag kan erinra mig, i terminologien i riksdagen. Men å andra sidan, när man ser uttrycket i sitt sammanhang, är det uppenbart vad riksdagen avsett, och jag kan härtill endast säga, att om riksdagen vill ge en vidsträcktare fullmakt åt Kungl. Maj:t än Kungl. Maj:t begärt, har jag åtminstone för min del icke anledning att motsätta mig detta.

Jag tror heller icke, att någon verklig fara här föreligger. Herrarna skola icke förbise, att det här förutsattes, att riksdagen varje år skall mottaga en förteckning på de understödsbelopp, som Kungl. Maj:t under föregående år har fastställt. Riksdagen har således en mycket fast och säker kontrollapparat över Kungl. Maj:ts förfogande över dessa medel. Vidare får man taga hänsyn till, att beloppet icke kan väsentligen överskridas. Det är givet, att även om man givit anslaget karaktär av förslagsanslag, kommer ej någon finansminister att tillstyrka Kungl. Maj:t att i nämnvärd grad överskrida den angivna gränsen. Jag tror ej, att det ur saklig synpunkt kan finnas betänkligheter mot att godtaga även denna formulering, som bankoutskottet givit.

Från herr **Törnkvists** sida har gjorts försök att inlägga en sådan saklig innebörd i frågans uppläggning, att den skulle få en obehaglig bismak av klasspolitik. Jag tror, att detta herr **Törnkvists** försök är tämligen överkänsligt. När herr **Törnkvist** säger, att en arbetaränka i riksdagen skulle framkalla större förargelse än en generaldirektörsänka med sina respektive pensionsansökningar, förefaller det mig, som om allt sådant tal skulle vara så främmande för den realbehandling, som båda kamrarna plägat giva dylika framställningar, att ett dylikt antagande saknar varje resonans i verkligheten.

Här är ej fråga om annat än att åstadkomma en praktisk förenkling i denna mångfald av ärenden. Riksdagen har haft den uppfattningen, att en sådan förenkling vore önskvärd och genomförbar, och en sådan är det och intet annat, som här föreslås från Kungl. Maj:ts sida. I själva verket blir det en övergångsanordning, ty man kan hoppas, att inom en nära liggande framtid pen-

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Ports.)

sionsförhållandena för de extra ordinarie befattningshavarna bliva fastställda och i sammanhang därmed familjepensioneringen för deras efterlevande blir reglerad. Då komma ju dessa förhållanden att få minskad räckvidd eller alldeles bortfalla. Men under övergångstiden förefaller det, som om det vore lämpligt och ändamålsenligt för riksdagen att få denna praktiska förenkling av arbetsformen.

Herr Törnkvist var rädd för, att en amanuens i finansdepartementet skulle få avgörandet av dessa frågor i sin hand. Jag vet ej, hur blivande finansminister komma att handlägga dessa ärenden, men under den tid, mig förunnas att vara finansminister, blir det ej en amanuens, som slutligen prövar dessa ärenden, utan de bli prövade från finansministerns sida under tjänstemannans ansvar. Och jag förväntar att andra finansministrar ej komma att ägna mindre uppmärksamhet åt dessa ärenden än jag anser mig pliktig att göra. Det är icke några äventyrligheter, som riksdagen ger sig in på genom ett bifall till förslaget.

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman! Jag kan till fullo instämma med såväl herr Bäcklund som herr Ekman, men jag vill tillägga, att här är ett område, där det är svårt att ge direktiv. Omständigheterna växla från fall till fall. Det skulle se egendomligt ut och uttolkas på sitt eget sätt, om riksdagen anslöte sig till de linjer, som äro föreslagna. Här gäller det de allra fattigaste människorna i vårt land, änkor, som stå fullständigt medellösa, barn utan far. och det skulle väl vara ovärdigt riksdagen att icke ingå på sådan prövning av dessa ärenden, att även det goda hjärtat kunde få tillfälle att göra sig gällande.

Nu vet jag ej, hur det är beställt med det i många fall. Herr Winkler åberopade, att man möjligen går med på att bevilja en pension i trötthetens tecken sent en kväll. Vid hur många tillfällen kan man ej finna detta i fråga om andra ärenden? Det gäller ej endast dessa änkepensioner. Förut ha dessa frågor varit föremål för behandling en eller två dagar under hela riksdagssäsongen. och det är i ytterst få fall, som vi utsträckt diskussionen av dylika ärenden till småtimmarna, som herr Winkler åberopade.

Nu vill jag säga, att det är många gånger så, att vi kunna strida rätt tappert för en änka vid något tillfälle. Men det tar i allmänhet icke så lång tid, och under sådana förhållanden menar jag, att vad detta skäl vidkommer, finner jag det icke bärande.

För att närmare ingå på några punkter vill jag hänvisa till frågan om barnuppfostningsbidragets utgående. Jag tycker för min del, att här hava vederbörande varit mer snäva, än vad det i verkligheten kunde behövas. Visserligen ges det i detta fall liksom i alla övriga fall undantag ifrån den regeln, som en gång föreslagits, som exempelvis att änka icke skall beviljas understöd, om mannen är död mer än tio år före det pensionen begäres. Härutinnan har statskontoret anfört tämligen kraftiga skäl för att man icke borde anamma en dylik princip, och det borde väl vara talande nog. Jag vill icke upprepa vad som sagts tidigare, men utom vad som samlats i hop till stoff för direktiven, är jag övertygad om att det kommer att uppstå nya fall och nya situationer, som omöjliggöra för riksdagen att på förhand kunna säga, huruvida den eller den änkan kan beviljas något understöd, och så stå vi där igen. Det kommer, såsom herr Bäcklund förut påpekade, i stället framställningar från Kungl. Maj:t med det resultatet, att frågan ånyo kommer upp till behandling i riksdagen, och då har icke vunnits något. Jag undrar, när man nu skall taga undan några, dels sådana som kunna beviljas högre pensionsunderstöd, dels änkor efter fångvårdspersonalen, som förut beviljats 250 kronor om året, vad meningen egentligen är med att man icke kan inordna även dessa i förslaget, om det varit av behovet påkallat, utan skall hänskjuta dem till behandling av riksdagen.

Jag finner i överensstämmelse med vad de övriga talarna anfört, att ännu återstår åtskilligt, som nödvändiggör, att riksdagen tar sig en funderare, innan riksdagen utan vidare går in för detta. Utom de starka skäl, som framförts av herrar Bäcklund och C. G. Ekman, återstår åtskilligt, som man borde taga sig en funderare på. Det är, såsom herr Winkler anfört, icke alltid på det sättet, att den, som uppträder i en fråga, är den som motionerar för densamma. Jag skulle vilja göra den frågan till kammarens ledamöter, om det icke inträffat fall, då litet var såsom supplikanter kunnat räkna sådana änkor, och huru de sökt gå dem tillmötes för att göra, vad de kunnat. Det är efter vad jag tror flertalet av kammarens ledamöter, som i detta fall kunna åberopa sig på att ha varit motionärer. Jag vill icke säga, att herr Winkler varit motionär någon gång. Det har han icke varit. I det avseendet står han tämligen fri och oberoende av vad andra ha för erfarenhet av detta. Det förvånar mig därför icke, att herr Winkler anser, att det vore ur bekvämlighetssynpunkt bättre att få dessa ärenden hänskjutna till Kungl. Maj:t, men för oss andra, som kommit i kontakt med dessa supplikanter och fått tillfälle att både se och erfara deras levnadsförhållanden, ligger saken till på ett annat sätt, och det är av omsorgen om dem, som vi för vår del gå emot detta bankoutskottets förslag.

Med stöd av vad jag anfört ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av herrar Bäcklund och Lovén avgivna reservationen.

Herr Winkler: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen trott, att det icke skulle bli så mycket diskussion om denna fråga, ty ärendet avgjordes ju egentligen i fjol, när båda kamrarna accepterade bankoutskottets förslag, att vi skulle gå tillväga just på det sätt, som bankoutskottet nu föreslagit. Vi ha ju också nu fått den utredning, som vi begärde av Kungl. Maj:t. Nu tycks man vilja riva upp hela frågan igen och man behandlar den nästan, som om det vore första gången, som den förekom på riksdagen bord. Icke har jag för min del något emot, om riksdagen i dag vill intaga en annan ståndpunkt, än den gjorde i fjol, ty det får ju riksdagen själv bestämma, men jag tycker ändå att det är litet märkvärdigt, att när ärendet har behandlats så ingående och så noga, som skett i bankoutskottet, och när av utskottets 16 ledamöter endast två antecknat sig som reservanter, borde det icke kunna gå så lätt att få majoritet för reservationen. Det är ju mycket troligt, att denna dock bifalles, ty det är sällan eller aldrig någon stabilitet med pensionsfrågornas behandling i riksdagen.

Mest förvånade det mig, att herr Ekman gick emot detta förslag, ty han var en av dem, som allra kraftigast yttrade sig för sakens ordnande på sätt, som nu föreslagits, i fjol och förfjol. Han angav nu som skäl för sin ändrade ståndpunkt, att utskottet i klämman använt uttrycken »i huvudsaklig överensstämmelse med» och »förslagsvis». För min del tror jag, att riksdagen under inga förhållanden kan, och jag tror att varje bankoutskottsledamot måste medge det, uppställa uttömmande direktiv för hur dessa understöd skola avgöras, ty det finns knappast två fall, som äro absolut lika. Regeringen måste därför i varje särskilt fall företa en individuell prövning.

Nu säger man här, att man icke hyser förtroende för ärendenas behandling hos Kungl. Maj:t, därför att det blir en amanuens, som får att avgöra dem, och att resultatet kommer att bli beroende på vilken stämning denne är i. Det skulle därför vara bäst att icke låta ärendena gå till Kungl. Maj:t. För min del är jag dock fortfarande övertygad om att dessa ärenden komma att bli rättvisare behandlade av Kungl. Maj:t i finansdepartementet än av riksdagens båda kamrar.

Herr Törnkvist sade, att jag blev förargad över att man vågade uttala en

*I fråga om
ändrad ord-
ning för prö-
ningen av
nissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

annan mening, än bankoutskottet hade. Det kan ju icke förarga någon. Det får vederbörande själv ta ansvaret för. Vad som emellertid vällar bekymmer och kanske även ibland förargelse det är, att varje beslut i riksdagen blir prejudicerande för bankoutskottets förfarande i motsvarande fall i framtiden. Det tar dock icke riksdagen så noga utan tänker, att dessa 384 eller 444 kronor äro en sådan småsak, och, som herr Höglund sade, man låter det goda hjärtat tala. Vi i bankoutskottet ha ju fått det ryktet om oss att vara hårdhjärtade, men jag vågar påstå, att om man kunde dissekera hjärtana hos de 16 ledamöterna i utskottet, skulle de icke visa sig vara hårdare, än om man tog ut 16 andra personer här i riksdagen. Vi ha emellertid fått behandlingen av understöd och pensioner på vår lott. Jag har många gånger tänkt, att jag icke mera skulle deltaga i behandlingen av några pensionsärenden, men så länge man sitter i bankoutskottet, är man ju tvungen att deltaga i ärendenas behandling och söka bilda sig ett omdöme om varje föreliggande fråga för att fatta så rättvisa och för landet väl gagneliga beslut som möjligt. Många gånger sägs det, att för staten är denna fråga icke så viktig, men för den stackars änkan är den desto viktigare. Visst är den det, och man vill naturligtvis i största möjliga mån åstadkomma en rättvis behandling, men när nu riksdagen i en tillfällig stämning fattar ett mot bankoutskottets principer alldeles avvikande beslut, är bankoutskottet sedan tvunget att intaga samma ståndpunkt i framtiden, när det kommer en motion, vari det sägs, att den fick och den fick, och då är denna änka lika berättigad att få.

Vad beträffar frågan om förslagsanslaget så har inom utskottet sagts, att när beloppet i följande uppgick till mellan 26,000 och 27,000 kronor, är det möjligen för snävt tilltaget med 30,000 kronor, och därför har utskottet gått in för ett förslagsanslag. Det är emellertid riktigt, som herr finansministern påpekade, att Kungl. Maj:t går naturligtvis icke hur högt som helst över ett förslagsanslag.

Vill nu icke kammaren taga detta bankoutskottets förslag, är det ju riksdagens ensak, men då går kammaren alldeles ifrån den ståndpunkt, som den i stort sett intog år 1928 och alldeles bestämt intog år 1929, och då äro vi igen ute på samma gungfly som tidigare. Det var en talare, jag tror det var herr Andersson i Stockholm, som sade, att man skulle lämna regeringen klara och bestämda direktiv. Ja, hade vi så klara linjer, då behövde ju icke dessa ärenden behandlas vare sig av bankoutskottet eller riksdagen eller av departementschefen i finansdepartementet, utan då kunde man ju låta vart verk för sig behandla frågan efter de fastställda principerna. Vi skola emellertid också taga i betraktande, att 1928 års lönekommitté ännu icke är färdig med sitt utlåtande, och innan detta hinner bli behandlat av Kungl. Maj:t, och sedan till sist riksdagen har tagit bestämd ståndpunkt till det, kunna vi icke gå in för att uppdraga nya och fullt utformade bestämmelser angående pensioneringen. Hur länge det dröjer, innan så kan ske, vet jag icke, men det var väl icke någon, som trodde, att det skulle dröja så länge, som det har gjorts, då vi först började tala om att fastställa principer för familjepensioneringen för icke-ordinarie befattningshavare.

Jag måste fortfarande yrka bifall till bankoutskottets förslag. Jag anser, att det innebär ett lämpligt sätt för behandling av dessa änkepensioner, och att det står i full överensstämmelse med en av en mycket stor majoritet i riksdagen uttalad önskan, såväl i första som i andra kammaren.

* Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Efter det inlägg, som gjorts av herr Ekman, och de instämmanden, som hans yrkande fick, är det väl icke stora utsikter för att bankoutskottets framställning blir bifallen, men då jag

hade tillfälle att sitta i utskottet vid detta ärendes behandling, har jag velat ange de skäl, som för mig varit vägledande, när det gällde att intaga denna ställning.

Jag vill först säga, att då man följt dessa ärendens behandling dels inom riksdagen och dels inom bankoutskottet har man otvivelaktigt kommit till den uppfattningen, att det är mer eller mindre ett lotteri, då dessa frågor avgöras, och man behöver blott hänvisa till händelser här i riksdagen under de gångna åren och den utgång, som där framkomna förslag vunnit. Jag har vidare funnit, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle skapa större rättvisa och lämna bättre resultat för dem, som i verkligheten behöva komma i åtnjutande av denna hjälp. Nu är förhållandet det, att framställningar i antytt syfte, som här avses ske motionsvägen, äro mer eller mindre beroende på, om de personer, som behöva hjälp, kunna träffa någon riksdagsman, som är villig att motionera. Om dessa framställningar skola gå till Kungl. Maj:t, och detta blir känt, är jag förvissad om att många flera sådana personer, som äro i verkligt behov av att få hjälp, skola komma med ansökningar och få dem vederbörligen behandlade.

Jag har vidare den bestämda uppfattningen, att det skulle skapas en mera jämn rättvisa för dem, som på detta sätt skola komma i åtnjutande av understöd. Jag vill vidare erinra om att inom utskottet har det beslut, som här föreligger, fattats utan någon votering, och det har endast från de båda reservanterna, som här äro antecknade, under diskussionen framförts några erinringar mot förslaget, såsom det utformats.

Nu har det riktats kritik mot att utskottet här begärt ett förslagsanslag. För min del måste jag säga, att det är väl ett bevis på det tillmötesgående och den förståelse för det föreliggande behovet, som klart visats av utskottet, då det icke velat göra någon begränsning. Utskottet har tillmötesgått de motionärer i det antydda syftet, som stå såsom reservanter med ett yrkande om avslag på utskottsförslaget i dess helhet. Det har vidare påpekats att man skulle söka att så att säga särskilja det hela.

Jag ber för min del att få uttala en erinran eller en opposition mot det sätt, varpå herr Törnkvist i Karlskrona velat göra gällande att bankoutskottet sett på denna fråga, och han slutade med att patetiskt framhålla, att riksdagens andra kammare skulle väl icke lämna ifrån sig den humanitära syn, som kännetecknat behandlingen av dessa frågor. Jag skulle verkligen på allvar vilja framställa den frågan: Har det så ofta inträffat, att dessa frågor i denna kammare blivit avgjorda av rent humanitära synpunkter? Jag tror icke, att fallen äro så förfärligt många. Utgången vid dessa ärendens behandling har varit mer eller mindre beroende på, om de personer, det här gällt, haft någon välvillig talesman, som uppträtt och talat för dem och därigenom kommit längre än vad utskottet föreslagit. Jag tror således icke, att detta från kammarens sida betyder, att man lägger några humanitära synpunkter på saken, utan jag har en bestämd känsla, att denna humana rättvisa skall skapas lika bra i fortsättningen som hittills.

Sedan har herr Bäcklund framställt den frågan, huru man skulle gå tillväga, då regeringen behandlar dessa pensionsfrågor och det så kommer motioner. Han sökte framställa den frågan i utskottet och fick icke något svar, säger han. Då lämnades den upplysningen inom utskottet, att det stode naturligtvis vederbörande fritt, om han det ville, att motionera därom, och så får utskottet pröva saken, men då har utskottet den fördelen, som det icke haft förut, att hava ett sakkunnigt material för att pröva de motiv, varpå ansökningen avslagits av Kungl. Maj:t. Och då kan det också alldeles säkert läggas mera sakliga och mera riktiga synpunkter på frågan än kanske annars. Jag kan icke finna, att vad som här föreslås på något sätt kringskär den enskildes motionsrätt, utan

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa undersökningsärenden.

(Porta.)

I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.

(Forts.)

den finns kvar fortfarande, så att det kan väl icke ett sådant beslut som detta ha med sig.

Sedan säger herr Höglund i Göteborg, att det måste se egendomligt ut, om man nu avsäger sig denna rätt, och han undrade, huru vi här skulle ställa oss inför de nya fall, som uppkomma. Jag vill framhålla, att riksdagen beträffande dessa frågor hos Kungl. Maj:t begärt att få ett förslag till pensionslag för fattiga familjemedlemmar efter icke ordinarie befattningshavare. Den pensionslagen kommer väl fram inom en framtid. Från och med att den kommer fram, avlöses detta så att säga av sig självt. Men under tiden, intill dess förslaget kommer fram, och sedan, innan det hunnit utveckla sig, få de, som icke kunnat komma med vid det tillfället men så småningom bli orkeslösa, söka pension. Frågan kommer att lösa sig själv under tiden, till dess vi få ett förslag om ny familjepensionering för icke ordinarie befattningshavare.

Jag kan således för min del icke finna, att de, som i framtiden skola få hjälp av riksdagen, komma att lida någon orättvisa. Jag har snarare den uppfattningen, att förslaget skall skapa mera rättvisa, och att detta skall lända till gagn för saken. Jag vill bestämt poängtera, att åtminstone jag och jag tror, de allra flesta av utskottets ledamöter icke anse, att frågan kommit fram, därför att utskottet skulle få litet mer eller mindre arbete, utan frågan har kommit fram och på detta sätt blivit förordad av utskottet, därför att utskottet självt funnit med sig, att det skulle skapa rättvisare och bättre grunder vid beviljandet av dessa pensioner. Det tror jag har varit den verkliga anledningen och icke, såsom man här velat göra gällande, att utskottet skulle få en eller ett par dagars mindre arbete.

Jag finner således för min del, att denna framställning, såsom den här föreligger från utskottet, icke skulle skada den sak, det här gäller, utan snarare förbättra den, och det är på den grund, som jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Eklund*.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Denna fråga har kommit i en synnerligen egendomlig situation. Givetvis hade det varit för dem, som icke kunnat godkänna den formulering, som bankoutskottet givit detta förslag, det riktigaste att yrka på återremiss av ärendet till utskottet, men sedan första kammaren avvisat frågan om återremiss, är det icke möjligt att från denna kammare göra ett sådant yrkande. När jag instämde med herr *Ekman*, tyckte jag, att det borde vara alldeles klart av hans anförande, att det var just den formella sidan av saken, som varit avgörande för att han icke kunde godkänna det föreliggande utlåtandet, och precis detsamma är det med mig. Jag beklagar, att detta beslut har en formell sida, som lägger hinder i vägen, men jag vill icke alls riva upp beslutet från i fjol, utan jag vill tvärtom, att det skall träda i tillämpning, men givetvis kan det icke göra det i år, om vårt avslagsyrkande bifalles.

Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte komma fram med ett förslag, som icke lider av dessa formella brister, ja, det var ju icke så många brister i Kungl. Maj:ts förslag. Men det, som bankoutskottet utformat, är enligt mitt sätt att se saken alldeles omöjligt att antaga, åtminstone för mig. Här är i förslaget varken det belopp, som Kungl. Maj:t får röra sig med, eller tiden bestämd. Man talar om ett förslagsanslag på 30,000 kronor om året. Vad betyder det? Obegränsad tid och obegränsat belopp! Även herr statsrådet medgav självt, att detta var en ganska ovanlig bestämmelse. Det är just för att icke gå in på denna ovanliga bestämmelse,

som jag nödgats gå på avslagslinjen i år. Jag hoppas, att vi få det klart uttryckt till ett annat år, så att, när riksdagen överlåter sin beslutanderätt i de frågor, som det här gäller, det blir ordentligt fixerat dels ett maximumbelopp, som Kungl. Maj:t får röra sig med per år, och dels att det gäller blott för ett år i sänder. På annat sätt kan jag icke se, att man kan klara upp denna fråga.

Jag vill därför på det allra bestämdaste taga avstånd från den innebörd, som herr Törnkvist i Karlskrona velat ge ett avslag. Jag tror tvärtom, att vi skriva till Kungl. Maj:t, därför att vi tycka, att det borde icke bli något hantverk att behandla frågor om anslag till äncor, utan det vore väl bäst, att dessa frågor prövades direkt av Kungl. Maj:t. Den meningen står jag för.

Alltså har jag här velat ännu en gång understryka, att det endast är den formella sidan av saken, som gör, att jag, herr talman, ber att få yrka avslag.

I detta yttrande instämde herr *Carleson*.

Herr Ekman: Herr talman! Om herr Winkler hört mina inledningsord, borde han icke satt i fråga, huruvida jag hyste någon annan mening nu, än jag gjorde gällande vid föregående års riksdag. Jag står fortfarande på den ståndpunkten, att denna fråga bör lösas i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som här föreligger. Men den formulering, som man här givit åt klämman, är av den beskaffenhet, att det icke är möjligt för mig att biträda densamma. Hade man frihet att göra vad man ville, kunde kammaren här fatta ett beslut om en viss ändring i formuleringen och skulle jag då ha tillåtit mig att framställa ett ändringsyrkande. Nu har emellertid första kammaren med knapp majoritet fattat beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan. Om denna kammare fattar ett formellt olikartat beslut, skulle en sammanjämkning komma till stånd. Man vet då icke, vad som kan framgå av en sådan sammanjämkning. Det kan ju även tänkas bli gemensam omröstning; men man vet icke heller då vad som skulle kunna framgå ur en sådan. En återremiss — ja, det har jag sagt förut — gagnar till intet. Eljest är jag övertygad om att den ändring av klämman, som jag anser önskvärd och många av mina kamrater, som närmare tänkt på saken, också anse önskvärd, skulle mycket väl kunna åstadkommas inom utskottets förslag. Men som sagt, den vägen är stängd. Och det återstår då, såvitt jag kan förstå, icke annat än att ansluta sig till avslagsyrkandet för innevarande år.

Herr finansministern yttrade, att detta innebär, att riksdagen desavuerar sig själv. Jag kan för min del icke se saken så. Om man är enig om en viss lösning av en fråga, men man sedan får ett förslag, som visserligen i allt väsentligt anknyter till de givna anvisningarna, men som formellt är omöjligt, betyder det icke, att man desavuerar sig själv, om man avslår detta förslag, men vidhåller att en saklig lösning i fortsättningen skall komma till stånd efter den tidigare av riksdagen angivna linjen.

Jag kan ju meddela, att man sagt mig, att herr finansministern för sitt resonemang i första kammaren icke ens lyckats övertyga sina kolleger inom regeringen, av vilka vid omröstningen åtminstone någon röstade på motsatta sidan.

Vad det här gäller är att söka en lösning, som tydligt och klart anvisar, huru dessa ärenden i fortsättningen skola behandlas, och som begränsar anslaget för budgetåret till vad riksdagen önskar bevilja och som sålunda innebär en handläggning av ärendet på det sätt, som i dylika fall är vanligt.

Av dessa skäl vidhåller jag, herr talman, mitt avslagsyrkande.

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.
(Forts.)

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: En ärad representant på hallandsbanken fann anledning att protestera mot det sätt, varpå jag talat om bankoutskottet, men för min del får jag säga, att den protesten är alldeles obefogad, därför att en sådan behandling av bankoutskottet, som kunde ge anledning till ett sådant påstående, har icke förekommit i mitt anförande. Jag för min del underströk i stället, att jag själv hade erfarenhet sedan många år tillbaka rörande svårigheterna vid dessa ärendens behandling i bankoutskottet, och det vore mig långt ifrån att i något avseende vilja lägga sten på börda på bankoutskottets ledamöter. Jag antar att det endast är den arbetsmängd, som är förknippad med dessa motioner, som hos utskottet framkallat tanken på att söka få till stånd en annan ordning för behandlingen av dessa ärenden, men jag har den uppfattningen, att dessa spörsmål böra fortfarande vara kvar i riksdagen.

Jag vill också erinra därom, att riksdagen uppenbarligen kan vara mera human i sitt betraktelsesätt än en enskild Kungl. Maj:ts tjänsteman i ett departement, som sitter ensam och granskar de olika akter, som ligga till grund för ansökningar om pension. Det kan väl icke vara förnärmande mot bankoutskottet, icke heller mot riksdagen eller Kungl. Maj:t, ty det är väl självfallet att i bankoutskottet behandlingen av ärenden av denna beskaffenhet blir fullständigare med sexton personers olika syn på frågorna, medan när en ensam tjänsteman i ett departement förbereder dessa pensionsfrågor, frågan kan falla på ett missförstånd, som ingen i samma sammanhang kan korrigera. Det är väl ingen, som kan inbilla sig, att Kungl. Maj:ts minister har så litet att göra eller är så litet arbetsbelastad, att han har möjlighet att gå igenom alla handlingar så ingående, att han på detta sätt kan ställa sig ansvarig annat än rent formellt.

Vidare vill jag säga — jag sade det icke i mitt föregående yttrande, därför att jag inte trodde, att debatten skulle bli så lång — att när riksdagen i fjol skrev till Kungl. Maj:t, så lär väl åtminstone denna kammare haft den uppfattningen, att man skulle kunna göra en rationell gräns vid 444-kronorsstrecket sålunda, att de pensioner, som ligga under denna gräns, skulle gå till Kungl. Maj:t, men faktiskt är det så, att propositionen och utlåtandet upptaga en mängd undantag, så att riksdagen även i fortsättningen kommer att få behandla måhända lika många pensioner under denna gräns som Kungl. Maj:t får behandla. Därom ha vi i varje fall icke någon visshet.

Sedan vill jag, herr talman, till slut säga, i anslutning till vad herr Bäcklund i sitt första anförande sade, att det är ingenting, som hindrar en riksdagsman att väcka en motion, och, såvitt jag läst grundlagen rätt, måste varje ärende, som kommer till riksdagen, undergå grundlagsenlig behandling. Att således utan vidare remittera ett ärende till Kungl. Maj:t såsom svar på en väckt motion lär väl icke kunna ske, då det föreligger en motion. Låt oss här t. ex. tänka oss, att här finns en änka — låt oss säga en änka efter en telegrafarbetare — hon skulle såsom änka få en pension på ungefär 384 kronor, men så kanske det händer, att hon själv haft sysselsättning med något i statens tjänst, och då kan en motionär mycket väl taxera upp denna siffra på det sättet, att hon själv är berättigad att erhålla en ersättning från staten, som tillsammans med änkepensionen kan uppgå till 445 kronor. Då är det självfallet, att en sådan motion kommer att behandlas av riksdagen.

Jag tror, herr talman, att det också är sakligt befogat från de synpunkter, jag framhöll, de rent humanitära, att riksdagen fortsätter att brottas med dessa ärenden, till dess att vi få bestämda pensionsregler, och icke utan vidare begraver dessa ärenden hos Kungl. Maj:t.

Allra sist vill jag säga, att den tilltro till Kungl. Maj:t, som till exempel herr Edoff Andersson på Stockholmsbanken hade, förvånade mig i högsta

grad, därför att ett överlämnande av dessa ärenden till Kungl. Maj:t utesluter ju varje möjlighet att tala inför öppen ridå för dessa människors sak så, som man möjligen skulle önska.

Herr talman! Jag yrkar bifall till avslagsyrkandet.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag hade icke tänkt att ånyo begära ordet, men jag blev provocerad därtill av herr Andersson i Falkenberg. Jag rådde säga, att jag hade ställt den frågan i utskottet, hur man skulle förfara, om det väcktes en motion, och jag sade, att den frågan fått stå obesvarad i utskottet. Detta vidhåller jag fortfarande, herr Andersson. Om han icke hörde upp i utskottet, kan man ju därav förstå, att han står på den linje, där han står, och tillhör utskottsmajoriteten. Det torde vara förklaringen på den saken. Jag skall i stället nu ställa en fråga till herr Andersson i Falkenberg. Han sade, att utskottet kan bättre pröva ett ärende, som väckes i en motion, om det först blivit prövat av Kungl. Maj:t. Ja, hur kommer det då att gå? Jo, i regel är det så, att det alltid finns några i utskottet, som försvara Kungl. Maj:t i vått och torrt, oberoende på vilken Kungl. Maj:t man har för tillfället. När Kungl. Maj:t intagit en viss ståndpunkt i saken, vilja de icke gå emot denna, även om det vore en viss rättvisa att göra det. På det sättet kommer denna utskottets prövning i många fall att bliva skäligen schematisk och icke leda till ett rättvist bedömande. Hur är det däremot nu med behandlingen av de motioner, som gå till bankoutskottet? Jo, är icke saken redan från början fullt klar enligt de principer, som riksdagen gått in för i avseende å dessa pensioner, så begär man hos Kungl. Maj:t att ärendet må remitteras till statskontoret för vederbörande myndighets hörande, och därefter, när statskontorets yttrande inkommer, avgör utskottet ärendet. Alltså äro ärendena sakligt prövade av vederbörande myndigheter, innan bankoutskottet faller sitt omdöme om dem. Det borde väl i alla fall vara precis samma sak som om en tjänsteman i departementet har suttit och behandlat ärendet. Jag kan icke finna, att det blir någon skillnad. Nu frågar jag emellertid herr Andersson i Falkenberg, hur man skall förfara med en motion, som icke är prövad av Kungl. Maj:t, om nu detta utskottsfröslag skulle gå igenom. Den frågan är icke alls klar. Det går icke att utan vidare avvisa motionen med hänvisning till att så och så har riksdagen beslutat. Har en motion väckts, måste den i alla fall prövas, och man måste antingen hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t eller omavslag. Riksdagen måste fatta något beslut, och då har man ju icke kommit ifrån att behandla ärendet här.

Jag vill också passa på tillfället att säga ett par ord till herr Winkler. Herr Winkler framställde mig som en stor motionär och därför skulle man icke alls bry sig om att höra på vad jag sade. Saken är emellertid den, herr Winkler, att om han tar reda på handlingarna i utskottet, så skall han finna, att jag i år endast motionerat om pension för *en* änka, som är ungefär 70 år gammal. Det är allt varmed jag försyndat mig i detta fall. Jag tycker icke, att det är så farligt, att man behöver göra mig till en större motionär just i dessa frågor.

Sedan vill jag säga, att regeringen behandlar icke ärendena bättre utan i många fall sämre, påstår jag, än vad utskottet och riksdagen göra. Vi få ju ofta korrigera regeringens beslut, oavsett vilken regering det är som sitter, och det har herr Winkler också varit med om att göra. Det visar ju, att trots det att ärenden gått igenom Kungl. Maj:ts behandling och framlagts i proposition, så är det icke alltid sagt, att vi bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Det visar ju, att man också på det hållet handlar litet olika och icke alltid tänker på konsekvenserna.

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

*I fråga om
ändrad ord-
ning för prö-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

Jag vill också säga ett par ord till herr finansministern. Han sade, att det går ju för sig att skjuta över ett ärende från ett år till ett annat, om regeringens förslag blir bifallet. Ja, det är klart, att det går att skjuta över ärendena från det ena året till det andra, om man har ett fast anslag och det icke räcker till, men vad kan inträffa under tiden? Jo, den änka eller barn, som det är fråga om och som icke fått pension, därför att pengarna icke räckt till, kan ju vara i sådan ställning, att fattigvården måste ingripa. Nu finns det ju emellertid en fattigvårdsklausul om att den som fått fattigvård icke kan ifrågakomma till statspension. Jag menar alltså, att det finns många hakar här, som göra, att man verkligen bör se upp, innan man tar ställning till saken.

Man har nu här från olika utgångspunkter gått in för avslagsyrkandet. Vilka uppfattningar man än har för att komma fram till ett avslag, så anser jag det vara riktigast att andra kammaren i denna situation avslår utskottets hemställan.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt förra yrkande.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag har förflyttat mig till talarstolen närmast därför att det härifrån bör bliva sagt, att den motivering, som herr Olsson i Kullenbergstorp framförde för ett avslag, ej kan följas i längden. Då herr Olsson i Kullenbergstorp sade, att man måste bestämma högst det och det beloppet, så skulle det ju komma att innebära, att om Kungl. Maj:t fått 30,000 kronor att dela ut i änkepensioner och detta belopp har gått åt, och det sedan kommer låt mig säga ett tiotal änkor, som behöva pension och, som det visar sig, behöva den bäst av alla, så skulle de i alla fall icke kunna få någon pension, därför att Kungl. Maj:t förbrukat den anslagna summan. Det kan ju icke vara någon mening i att tala om att humanitära synpunkter skola läggas till grund vid beviljandet av dessa pensionsbelopp, om man samtidigt fastställer sådana bestämmelser. Det lär väl vara möjligt att göra sig en föreställning om vad som kan behövas i fråga om medel på detta område, och att efter detta beräkna anslaget, men man bör naturligtvis fastställa sådana bestämmelser, att det i alla fall blir möjligt för Kungl. Maj:t att tilldela pension åt de änkor, som äro i behov därav och på grund av riksdagens beslut anses berättigade att erhålla sådan. Jag håller allt fortfarande fast vid avslagsyrkandet, men jag vill understryka, att jag icke gör det av de skäl, som herr Olsson i Kullenbergstorp här har angivit. Jag har velat ha sagt ifrån detta, så att det åtminstone av protokollet skall framgå, att det finnes de, som gå på avslagslinjen i denna fråga av helt andra motiv än dem, som anförts av herr Olsson i Kullenbergstorp.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona sade, att jag hyste ett förfärligt stort förtroende för Kungl. Maj:t. Jag vet nu inte vem som har det största förtroendet för Kungl. Maj:t, herr Törnkvist eller jag. Det skulle kanske en granskning av riksdagens protokoll kunna ge besked om. När jag går på den linjen, att det måste betraktas såsom lämpligt att dessa frågors behandling överlämnas åt Kungl. Maj:t, är det icke därför att jag skulle hysa något särskilt stort förtroende för Kungl. Maj:ts behandling av dessa frågor, utan därför att jag håller före, att det blir en grundligare behandling på det sättet, därför att den, som har avgörandet i sin hand, också är i tillfälle att sätta sig in i frågorna och måste bemöda sig om att sätta sig in i vad det är fråga om i varje särskilt fall. Jag tillåter mig allt fortfarande att hävda den uppfattningen, att det icke är så många av kammarens ledamöter, som ha möjlighet att bilda sig en på sakliga grunder bestämd uppfattning om huruvida en änka i Karlskrona eller någon annanstans är i behov av pension på de skäl, som angivits.

Det blir icke heller med utgångspunkt därifrån, som beslutet fattas, utan det beror på om denna änka lyckats få någon, som kammaren betraktar som auktoritativ, som motionerar och talar för pensionen. Då kan hon få den, även om man kan diskutera, huruvida hon är i behov av den eller icke. Lyckas däremot en änka icke få tag i någon sådan, som tar hand om saken, finns det icke så värst stora förutsättningar för henne att få pension.

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.
(Forts.)

Man har här försökt slå vakt om riksdagens beslutanderätt i dessa frågor och sagt, att man skall icke förhindra de enskilda riksdagsmännen att motionera. Jag vill erinra om att jag i följande motionerade i en pensionsfråga, och då uttryckte bankoutskottet enhälligt den uppfattningen, att det var underligt, att man icke ordnat det så, att Kungl. Maj:t kommit med förslag i ärendet, och detta betraktades till och med i första omgången som skäl för avslag. Man kan ju därav se, att det är icke alltid, som man hävdar de enskilda riksdagsmännens rätt att föra fram förslag och godkänner deras anspråk på att få dessa förslag behandlade uteslutande från sakliga synpunkter.

Jag har velat säga detta om de skäl, som jag har för den ståndpunkt, som jag intar i denna fråga. Jag håller sålunda före, att frågan åter bör upptagas till behandling men att man för tillfället bör gå på avslagslinjen, fastän icke av de skäl, som herr Olsson i Kullenbergstorp har angivit.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Sällan förekommer väl, att när Kungl. Maj:t begärt att få en fullmakt att handla i en viss fråga, går riksdagen ännu längre och lämnar som i detta fall en fullmakt till Kungl. Maj:t att använda för ändamålet ett obegränsat belopp — man föreslår ju ett förslagsanslag — och utan att riksdagen angivit några klara direktiv för anslagets användande. Jag kan förstå, att man kan ha olika meningar om den sakliga innebörden av utskottets hemställan, men jag kan icke förstå att någon tveksamhet kan råda rörande den formella sidan av saken. Frågan bör naturligtvis komma från utskottet i ett vida klarare och mera utrett skick, än som nu varit fallet.

Det vore att gå ifrån den gamla försiktiga regel, som alltid varit utmärkande för denna kammare, att i dag bifalla utskottets hemställan, och av dessa formella skäl ansluter jag mig till dem, som yrka avslag.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Herr Bäcklund framställde den frågan till mig, hur man skall gå till väga vid behandlingen av vissa motioner, och han gjorde gällande, att jag icke skulle ha hört på i utskottet, då han där framställde samma fråga. Jag anser, att det skulle vara förmätet av mig att försöka tolka grundlagen för herr Bäcklund. Herr Bäcklund är ju en många år äldre riksdagsman än jag. I grundlagen är ju emellertid angivet, hur man skall gå till väga vid motions väckande och behandling. Det borde väl han ha större kännedom om än jag har, och det är väl för övrigt lika lätt för honom att i grundlagen få fram sättet för sådana frågor behandling och avgörande som att fråga mig om saken. Jag finner mig således icke vare sig skyldig eller ha anledning att lämna något svar på hans fråga.

Sedan hänvisade herr Bäcklund till att utskottet får vända sig till statskontoret för att få utredningar i frågorna. Det är riktigt, men det får väl också Kungl. Maj:t göra. Kungl. Maj:t har även bättre tid på sig och kan följaktligen få en mera allsidig och grundlig utredning, än vad utskottet kan få.

Det har vidare av flera talare anmärkts på att utskottet begärt ett förslagsanslag. Det är helt enkelt beroende därpå, åtminstone har det skälet anförts i utskottet, att om man begränsade anslaget till visst belopp och detta belopp

*I fråga om
ändrad ord-
ning för pröv-
ningen av
vissa under-
stödsärenden.*

(Forts.)

toge slut, medan det ännu låge 10 à 15 ansökningar inne, så skulle en orättvisa ske, därför att riksdagen icke lämnat medgivande åt Kungl. Maj:t att överskrida anslaget. Utskottet ansåg därför, att det skulle bli större rättvisa, om man beviljade ett förslagsanslag, så att även ansökningar, för vilka de anslagna medlen icke förslags, skulle kunna upptagas till prövning. Jag har den bestämda uppfattningen, att Kungl. Maj:t icke kommer att missbruka detta förtroende. Om Kungl. Maj:t skulle missbruka det, skulle det endast ske till förmån för de fattigaste och mest betryckta i samhället, för de minst ekonomiskt välsituerade, och ett missbruk av riksdagens förtroende i fråga om användandet av medlen på detta sätt och i denna form har jag icke så stora betänkligheter mot.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winkler: Herr talman! Jag skall icke ånyo yttra mig i själva sakfrågan, därför att detta ärende redan har blivit tillräckligt behandlat här i dag. Det har även behandlats förut vid så många tillfällen, att kammarens ledamöter icke böra ha svårt att sätta sig in i, vad det här gäller.

Jag vill blott konstatera, att herr Bäcklund och herr Ekman enat sig om att avslå föreliggande förslag men från alldeles olika utgångspunkter. Herr Bäcklund var med om detta yrkande, oaktat han fått igenom, vad han begärt i sin motion, att man skall bevilja detta som ett förslagsanslag. Herr Ekman säger däremot, att man icke kan taga detta, därför att det står förslagsanslag. Man kan alltid finna olika motiveringar för att avslå ett föreliggande förslag. Jag vill bara konstatera, att båda parterna ha alldeles olika utgångspunkter. Då tror jag, att det blir lika svårt att få enighet nästa gång, denna fråga skall behandlas, som i dag. Jag har blott velat säga detta och dessutom påpeka, att alla politiska partier haft sina representanter i utskottet, men det har icke blivit mer än två socialdemokrater, som haft något att invända mot bankoutskottets här framlagda förslag.

Vad sedan ordet förslagsanslag angår, så vill jag framhålla, att vore det meningen, att Kungl. Maj:t skulle få använda ett obegränsat belopp, så behöfde man icke sätta ut något belopp alls. Det har förekommit flera gånger förut, att riksdagen beviljat förslagsanslag på detta sätt.

Jag står fortfarande fast vid den meningen att riksdagen bör bifalla bankoutskottets här föreliggande förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Kullenbergstorp, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Winkler, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 80 ja och 84 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa understödsärenden.
(Forts.)

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 21.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 15, angående anvisande av medel för anskaffande av lämplig hyllningsgård i anledning av isländska altingets 1,000-årsjubileum; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 22.

Härefter företogs till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner om gratifikationer åt änkor efter två hos riksdagen anställda befattningshavare.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående gratifikation åt vaktmästaren hos statsutskottet O. V. F. Sondéns änka Elin Kristina Sondén.

*Ang. gratifikation åt vaktmästar-
änkan E. K.
Sondén.*

I de lika lydande motionerna nr 93 inom första kammaren av herr *Kvarnzelius m. fl.* samt nr 111 inom andra kammaren av herrar *Anderson* i Råstock och *Wiklund* i Brattfors hade föreslagits, att riksdagen måtte åt vaktmästaren hos statsutskottet O. V. F. Sondéns änka Elin Kristina Sondén, född Carlsson, såsom gratifikation anvisa ett belopp av 1,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte åt vaktmästaränkan Sondén såsom gratifikation anvisa ett belopp av ettusen kronor, att utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Wiklund** i Brattfors: Herr talman! Såsom av detta utskottsutlåtande framgår, har det väckts motioner i såväl första som andra kammaren därom, att en gratifikation på 1,500 kronor måtte tilldelas änkan efter vaktmästaren i statsutskottet O. V. F. Sondén. Vaktmästare Sondén har i många år på ett oförvitligt sätt tjänstgjort i statsutskottet. Han är nu avliden, och bouppteckningen efter honom utvisar brist i boet. Änkan, som är sjuklig och oförmögen till allt förvärvsarbete, har ingenting annat att leva på, än vad hennes dotter kan avvara av den avlöning av 200 kronor i månaden, som hon uppbar för kontorsarbete.

Bankoutskottet har nu i så måtto velat bifalla de väckta motionerna, att det föreslagits, att ett belopp av 1,000 kronor skulle utgå. Men nog synes det mig tydligt, att detta för denna änka blir ett alltför obetydligt levebröd. Det gäller ju bara en summa på 1,000 kronor, som utbetalas en enda gång. Utskot-

Ang. gratifikation åt vaktmästar-
änkan E. K.
Sondén.
(Forts.)

tet säger, att tillräckliga skäl saknas att gå utöver det belopp, som i föregående punkt tilldelats vaktmästare Fastins änka. Jag vill då erinra därom, att förhållandet i dessa båda fall är väsentligt olika. I dödsboet efter Fastin fanns behållning, och änkan Fastin uppbar också ett årligt gratial på 500 kronor från Storkyrkoförsamlingen i Stockholm, där hennes man i livstiden var kyrkovaktmästare. Hon kan i övrigt, så långt hennes krafter räcka, försörja sig med städningsarbete. Änkan Sondén kan däremot icke uträtta något arbete. Det synes mig underligt, om riksdagen skulle knappa in på det belopp, som här begärts, nämligen 1,500 kronor, när det gäller att hjälpa en änka efter en riksdagens egen befattningshavare.

Nu kan det hända, att någon från utskottet skulle kunna invända, att det är en regel, att utskottet icke tillstyrker gratifikationer på högre belopp än 1,000 kronor. Jag vill då erinra därom, att år 1920 erhöll vaktmästaränkan Uppgren en gratifikation på 1,500 kronor, och år 1922 erhöll änkan efter postvaktmästaren Jonsson lika stort belopp. Sedan har det utgått 1,000 kronor flera gånger under åren 1920—1925 till änkor, som haft större arbetsförmåga och bland vilka åtminstone en uppburit 200 kronor årligen i pension från civilstatens änke- och pupillkassa. Det synes sålunda, som om principen att icke bifalla högre belopp än 1,000 kronor näppeligen alltid följts. I alla fall synes det mig, att man väl ändå borde göra en jämförelse i fråga om möjligheterna till förvärsarbete och de tillgångar i övrigt, som vederbörande ha att lita till.

Jag för min del kan icke finna, att det är riktigt, som utskottet säger, att det saknas skäl för att här föreslå ett något högre belopp än i föregående punkt, och jag anhåller därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändringen, att beloppet 1,000 kronor höjes till 1,500 kronor, och att alltså åt änkan Elin Kristina Sondén som gratifikation anvisas ett belopp av 1,500 kronor.

Herr *Bengtsson* i Norup instämde häruti.

Herr **Winkler**: Herr talman, mina herrar! Här är nu återigen ett sådant där fall, där var och en försöker tillgodose sin skyddsling, så gott han kan. Nu vill herr Wiklund göra ett undantag för änkan Sondén, omedelbart efter det att det beviljats 1,000 kronor till änkan Fastin. Till förmån för änkan Sondén anfördes, att det skulle föreligga särskilt ömmande omständigheter. Hon hade svårt att försörja sig, och hon var gammal, medan den andra änkan hade 500 kronor i gratial från Storkyrkoförsamlingen. Det är riktigt, men det finns även något i fråga om änkan Sondén, som talar i samma riktning. Det har nämligen meddelats, att hon bor hos en dotter med 200 kronor pr månad i avlöning, och vi anse, att då en person har så pass stor inkomst, så kan hon i någon mån bidraga till sina anhörigas underhåll. Jag vill även påpeka, att den änka, som vi nu tala om, är född 1874, under det att den andra änkan är född 1871 och alltså äldre. Sjukliga äro de båda två. Jag vet icke, hur vi skola bära oss åt i bankoutskottet. Gå vi nu in för 1,500 kronor, så blir det den allmänna gratifikationen för änkor. Det är, vad beslutet kommer att innebära.

Nu förmodar jag, att herr Wiklund tycker, att mannen har ju tjänstgjort hos statsutskottet. Men jag vill säga, att detta är ingen ordinarie befattning utan en extra befattning, som personer åtaga sig sköta, medan riksdagen är samlad. Skulle man vilja motivera, att statsutskottet skulle för sina befattningshavare hava någon företrädesrätt framför andra utskott, så får jag säga, att det vore betänkligt att gå in för sådana principer.

Jag vill hemställa, att kammaren måtte acceptera bankoutskottets här föreliggande förslag och alltså bestämma beloppet till 1,000 kronor.

Herr **Bäcklund**: Herr förste vice talman! Jag har icke antecknat någon reservation vid detta utskottsutlåtande, men jag anser mig likväl oförhindrad att gå in för den uppfattning, som angivits av herr Wiklund i Brattfors, därför att jag har i utskottet både påyrkat och röstat för, att motionen skulle bifallas och att beloppet således skulle sättas till 1,500 kronor. Det var flera än jag, som i utskottet röstade för bifall till motionen, bland annat utskottets ordförande. Men utskottet skulle i alla fall sätta ett likhetstecken mellan båda dessa motioner; det skulle vara 1,000 kronor på båda ställena, trots att förhållandena äro så olika. I första punkten av utskottets utlåtande nr 16 gäller det en änka, som ännu är arbetsför och som har 500 kronor i pension. I det fall, som herr Wiklund talat om, gäller det åter en änka, som är sjuk och icke har någon pension. Jag anser, att det finnes goda grunder för den ståndpunkt, som herr Wiklund här uttalat sig för, och jag känner mig oförhindrad att biträda det yrkande om bifall till motionen, som herr Wiklund framställt.

Ang. gratifikation åt vaktmästar-
änkan E. K.
Sondén.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Wiklund i Brattfors under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Wiklund i Brattfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Wiklund i Brattfors under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 23.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

I en inom första kammarens väckt, till bankoutskottets förberedande handling hänvisad motion nr 190 hade herr *Bergman m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att f. d. föreståndarinnan för Anna Sandströms skola och Anna Sandströms högre lärarinneseminarium i Stockholm fröken Anna Sandström må från och med den 1 juli 1930 under sin återstående livstid å allmänna indragingsstaten uppbära en årlig pension av 4,068 kronor.

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Bjurström* och *Wikström* hemställt om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Carleson: Herr talman! Här är fråga om pension åt en f. d. skollärarinna och föreståndarinnan för en mycket bekant skola och ett lika bekant skolläraryrkesseminarium. Frågan var före redan vid föregående års riksdag. Då fick man även här i kammaren klart för sig en inom vida kretsar förut känd sanning, nämligen att fröken Sandström intager en säregen för att icke säga en enastående plats på det pedagogiska området. Både som lärarinna, författarinnan och föreståndarinnan har hon varit målsman för moderna riktlinjer på det pedagogiska området, och frukterna av hennes verksamhet har samhället åtnjutit. Jag behöver icke vidare ingå på den saken på den grund, att utskottet icke heller på något sätt vare sig i år eller förra året underkänt den särställning, som fröken Sandström verkligen intager. Däremot har utskottet, som naturligt är, tänkt på den prejudicerande betydelse, det skulle hava att giva fröken Sandström det erkännande, som ligger i en pension. Utskottet fick därvidlag riksdagens medhåll föregående år.

För min del håller jag före, att denna sak icke blir i och för sig prejudicerande, först och främst därför, att i föregående års handlingar finnas uttalanden från flera framstående män och kvinnor i detta land, vilka visa, hurusom fröken Sandströms ställning verkligen är så säregen, att ett erkännande härav i form av pension från det allmännas sida icke behöfde medföra några som helst konsekvenser. Efter det riksdagen förra året fattade sitt beslut i frågan, föreligger ett utlåtande från statskontoret, en myndighet, som i pensionsfrågor brukar ådagalägga särskild försiktighet, i vilket utlåtande statskontoret för sin del säger, att utan sakkunskap, som naturligt är, på dylika områden, har statskontoret likväl med ledning av gjorda uttalanden i handlingarna ansett sig kunna gå ut ifrån att här föreläge ett ganska enastående fall, vadan ett beslut om tillerkännande av pension åt fröken Sandström icke skulle innebära något prejudicerande för framtiden. Under sådana förhållanden kommer jag att tillåta mig att yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Att ett erkännande från riksdagens sida får den form, som föreslagits, anser jag vara av åtskilliga skäl tänkvärdt och beaktansvärt. Jag tänker mindre på, att det är behjertansvärt att giva pension åt en person, som efter ett långt livs verksamhet i samhällets tjänst fyllt 76 år, utan kanske snarare på det förhållandet, att 1927 års skolreform på sitt sätt brutit sönder det livsverk, som hon nedlagt vid lärarinneseminariet. Man måste ändå vara med om, att detta livsverk, i och för sig beundransvärt, genom själva formen för denna institution burit frukter inom vida kretsar i landet.

Herr talman! Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Med herr Carleson förenade sig herrar *Björkman, Lithander, Holmström, Lundström* och *Forssell*.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag skall också be att i anslutning till den föregående ärade talaren få säga några ord i frågan. Det är otvivelaktigt fullkomligt riktigt, när bankoutskottet hävdar den principen, att i fråga om pensioner av här ifrågavarande art måste statsmakterna gå fram under iakttagande av stor varsamhet. Men hävdandet av denna princip behöfver ingalunda enligt min mening leda till avslag på den här föreliggande motionen med dess hemställan om pension åt fröken Sandström. Herr förste vice talman! Jag har tillåtit mig begära ordet för att kort och gott förklara, att även om jag, såsom jag måste göra, tager mycken hänsyn till kommande

konsekvenser av ett dylikt beslut, som motionärerna hemställa, att riksdagen måtte fatta, så måste jag dock säga, att synnerligen starka skäl i detta fall tala för bifall till samma hemställan.

Den föregående ärade talaren erinrade om, att de aktstycken, som föreligga i detta ärende, redan med tillräcklig tydlighet — och jag vågar tillägga, på ett osedvanligt sätt — ådagalägga, att här föreligga synnerligen starka skäl att bifalla denna begäran om pension åt denna förutvarande skolföreståndarinna.

Bankoutskottet redogör för denna frågas behandling under fjolåret. Den förelåg då dels genom underdånig framställning till Kungl. Maj:t från ett antal representativa personer på skilda områden i det svenska undervisningsväsendet och dels i ett yttrande från skolöverstyrelsen, som varmt biträdde förslaget om pension åt fröken Sandström. Av denna redogörelse framgår också, att statskontoret — om vilket man kan vara övertygad, att det iakttagit den största varsamhet vid handläggning av dylika ärenden — har i sitt utlåtande härom uttalat följande: »Av innehållet i den gjorda framställningen ävensom av vad skolöverstyrelsen anfört syntes framgå, att här föreläge ett ganska enastående fall och att alltså ett bifall till framställningen knappast skulle innebära någon fara för vittgående eller betänkliga konsekvenser.»

Under sådana förhållanden menar jag också, att kammaren utan att befara dylika konsekvenser kan biträda motionens hemställan.

Jag kan icke finna annat än att det vore både önskvärt, rättvist och riktigt, att pensionen beviljades, då fröken Sandström genom hela sin livslånga verksamhet i skolundervisningens tjänst har dokumenterat sig som en synnerligen framstående och ledande personlighet på detta område såsom chef för sin stora skola och måhända ännu mera såsom grundare och ledare av ett lärarinneseminarium, som sänt ut generationer av lärarinnor, vilka nu tack vare 1927 års skolreform i många fall träda in i statens tjänst och däri tillgodogöra sig den utbildning, som de fått i det Sandströmska seminariet.

Det huvudskäl, som utskottet anför för sitt avståndstagande från motionens hemställan, är, att fröken Sandström icke fullgjort sitt livsverk i statens tjänst. Hon har icke varit statsanställd. Jag skall tillåta mig att beträffande det skälet först göra den anmärkningen, att när det gäller en pension med en motive-ring som i förevarande fall, där det just gäller att visa erkänsla för en gagnande insats, som kommit det allmänna till godo, så är givetvis just den omständigheten att här insatsen skett på grundval av enskilt initiativ och under den privata verksamhetens form ett skäl, som snarare talar för än emot denna hemställan. Men jag vill därtill anföra ännu en omständighet, som synes mig värd det största beaktande. Den motivering för avslag, som bankoutskottet här anfört, skulle enligt mitt sätt att se ägt en större giltighet, om den framförts i en tid, då det allmänna icke erkände sin förpliktelse att sörja för flickornas högre skolundervisning. Om detta resonemang förts under en tid, då det allmänna icke ansåg det vara statens uppgift att sörja för den kvinnliga ungdomens fortsatta utbildning, då hade det låtit säga sig, men, mina herrar, vi leva i en tid, då statsmakterna med stor enighet inom riksdagen i detta hänseende gått in för att staten bör i lika mån och i växande omfattning sörja såväl för den kvinnliga som manliga ungdomens utbildning. Under sådana förhållanden måste man säga sig, att den verksamhet, som utförts vid ifrågakvarande läroanstalter, har på detta sätt in amplissima forma tillerkänts allmännyttighet och värde för det allmänna, och man kan med hänsyn till denna grundval för 1927 års skolreform säga, att denna ger ett starkt stöd för påståendet, att fröken Sandströms insats och gärning varit en gärning i det allmännas tjänst. Jag tillåter mig upprepa det, att när man tänker på att tack vare denna skolreform eleverna från Sandströmska seminariet nu kunna erhålla anställning

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

(Forts.)

Ang. ifråga-
satt pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna Sand-
ström.
(Forts.)

vid statliga läroverk och i statsanställning utföra sin lärargärning, så innebär denna omständighet ännu ett skal, som starkt talar för, att staten också här skall gå in för en så rimlig begäran som att bevilja fröken Sandström en pension av den storleksordning, som en föreståndarinnan vid motsvarande statlig anställning skulle fått. Kvaliteten och betydelsen av denna sällsynt vackra och långa livsgärning utgör dessutom ett synnerligen starkt motiv för bifall till motionen.

Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instände herr *Ekman*, fröken *Wellin* samt herrar *Järte*, *Lundquist* i Rotebro, *Wachtmeister*, *Holmgren*, *Bengtsson* i Norup, *Weibull*, *Thomson*, *Wikström* och *Anderson* i Linköping.

Herr Winkler: Herr talman! Detta är återigen ett besvärligt pensionsärende, som bankoutskottet har haft att behandla. Jag betvivlar icke det allra ringaste att fröken Sandström har utfört en mycket samhällsgagnande verksamhet, och icke heller att hon varit av en viss betydelse för flickundervisningens utveckling i vårt land. Jag känner icke närmare till fröken Sandströms verksamhet av den anledningen att jag mycket litet haft tillfälle att röra mig bland lärarekretsar och sådana personer, som särskilt haft intresse för de pedagogiska uppgifterna inom landet, men jag är alldeles övertygad om att det finns många andra lärarinnor, som nu äro gamla, vilka i sin krafts dagar ägnat sig åt flickundervisningen, då staten icke hade tagit hand om den i samma utsträckning som nu, vilka också skulle varit berättigade till pension, även om de icke intagit en så framstående ställning som fröken Sandström.

Här säges nu igen i dag, att detta kommer icke att hava några prejudice-
rande verkningar. Jo, det är just vad det kommer att hava, därför att om vi bevilja fröken Sandström denna pension, kommer ett mycket stort antal av personer bara inom lärarinnekåren att genom privata motioner begära av riksdagen att även de måtte komma i åtnjutande av pension. Pension bör icke utgå till andra än de personer som varit i statens tjänst. Skola vi gå utom denna grupp, måste det ske under rubriken nationalbelöning, och skola vi börja med nationalbelöningar för allt möjligt, — jag vill icke neka till att det förekommit vid ett par tre tidigare tillfällen att vi gjort så — anser jag, att riksdagen och bankoutskottet få vara mycket försiktiga, då de skola gå utom ramen för beviljande av understöd eller pensioner åt personer, som icke varit i statstjänst, och det kan ingen påstå, att fröken Sandström varit. Dessutom har icke hos bankoutskottet åtminstone framlagts något som helst bevis för att fröken Sandström är i behövande omständigheter; i första kammaren meddelades att hon hade någon pension från sin egen skola och från någon lärarinnesammanslutning. Detta står även återgivet i bankoutskottets utlåtande, d. v. s. om lärarinnepensionen, och det uppgavs, såvitt jag icke tar fel, att den skulle sammanlagt uppgå till 2,000 kronor. En av de fordringar, som bankoutskottet plägar uppställa vid beviljande av understöd, är att personen skalla vara obemedlad. Om detta skall beviljas, blir det som sagt en form av nationalbelöning, och jag vill varna för att vidtaga en sådan åtgärd, då den obestriddigen skulle draga med sig många liknande fall, eftersom det säges varje gång här, när det föres fram spörsmål om understöd eller pension, att det icke kommer att föra med sig flera fall, ty fallet är så säreget, men ändå heter det nästa gång att då och då beviljade vi det och då och då beviljade vi det, och detta är ett lika tillämpligt fall som det föregående. Här är som sagt icke några ömmande omständigheter, utan här gäller det den stora och framstående livsgärning, som fröken Sandström obestriddigen har utfört för flickundervisningen och framför allt det flickläroverk och det lärarinneseminarium, som hon själv startade. Se-

minariet bedrev sin verksamhet ända tills staten indrog sitt statliga understöd för detsamma liksom för så många andra, därför att det blev överproduktion på lärarinnor.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till bankoutskottets yrkande.

Herr Paulsen: Herr talman! Såvitt jag förstår finns det ingen som helst rimlig anledning till att ge denna skolföreståndarinna pension. Hon har icke varit i statstjänst, lärarinneseminariet drogs icke in eller nedlades icke på grund av skolreformen, utan det nedlades därför att det blev för gott om lärarinnor. Vi hade för många seminarier, och hennes flickskola går alltjämt. Hon avgick på grund av hög ålder, och dessutom är att märka, att hon, enligt vad i första kammaren upplystes, vilket herr Winkler också påpekade, har 2,000 kronor i pension. Det finns alltså inga ömmande omständigheter, som man kan skylla på. Skulle man pensionera alla människor, som haft en vacker livsgärning, då fick man pensionera ganska många i detta land. Jag finner ingen som helst anledning att bevilja denna pension.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skulle kunnat nöja mig med att instämma i det utmärkta anförande, som herr Holmdahl höll, men jag skall därutöver framföra ett par synpunkter. Det framskyntade i herr Winklers anförande, att det skulle utgöra en nationalbelöning ifall man skulle bevilja framställningen om denna pension, och att det därför icke borde gå under namn av pension. Jag vill säga herr Winkler, att i grund och botten är det väl likgiltigt, huruvida det heter pension eller gratifikation. Vad riksdagen i en sådan situation bör göra, det är att oberoende av olika etiketter visa sitt erkännande åt en pedagogisk gärning, av vilken staten själv dag för dag drar nytta. Ty hela denna pedagogiska gärning har i så utomordentligt hög grad verkat befruktande på den svenska folkuppföstran, att det är en gård av enkel rättvisa att en sådan livsgärning honoreras. Jag tror det är en alldeles för snäv och ensidig synpunkt i allmänhet att bara hänga upp sig på att Kungl. Maj:t skall förorda saken och att riksdagen själv icke kan bedöma den. Jag beklagar att ecklesiastikministern icke är närvarande, ty jag hade haft för avsikt att säga ett par elakheter åt honom därför att han icke sin plikt likmätigt framlagt denna pensionsfråga i en proposition, men jag vill erinra om att det var på grundvalen av en enskild motion — jag var en av motionärerna — som det upprättades en personlig professur åt Albert Nilsson vid Lunds universitet. Vi ansågo oss kunna göra det utan någon framställning av Kungl. Maj:t, så att den där dogmatiska övertron att endast Kungl. Maj:t kan bedöma, huruvida det skall inrättas någonting här i landet eller ges en belöning eller en pension kan jag icke alls dela, och därför är jag förvånad över att bankoutskottet såväl i fjol som i år har hemfallit åt den synpunkten. Jag vill slutligen tillägga det att man kan icke heller i alla väder stå på den ståndpunkten, att det skall föreligga en formell statsanställning för att riksdagen skall ge något sådant. Jag anser, att en statsgagnande gärning på detta område, sådan som fröken Sandströms har varit, den har betytt så ofantligt mycket i sak, att den formella synpunkten, att hon icke varit statsanställd, måste skjutas åt sidan. Jag uttalar för min del den förhoppningen och förvisningen att andra kammaren skall hedra sig själv och sitt goda omdöme genom att emot alla formella hinder rösta för denna pension åt denna kvinna, som hedrat landet och av vars insatser våra kommande generationer draga nytta dag för dag.

Häruti instämde herr *Höglund* i Stockholm.

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinna Anna Sandström.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

(Forts.)

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Det har icke undgått bankoutskottet, att det fanns en stark stämning för beviljande av pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström för hennes livsgärning. Det är klart, att den saken visste vi om i utskottet. Men vi kunde icke låta påverka oss endast av den omständigheten, att det fanns många förespråkare för henne.

Frågan var ju före senast vid förra årets riksdag, och då skrev utskottet välvilligt, att därest Kungl. Maj:t prövade ärendet och kom till det resultatet, att en nationalbelöning i form av en pension här borde beviljas, så hade naturligtvis utskottet ingenting emot detta. Departementschefen har nu sedan dess prövat ärendet och kommit till det resultatet, att Kungl. Maj:t icke bör framlägga någon proposition om pension i förevarande fall. Det är ju klart, att om riksdagen vill taga på sig ansvaret, så är det en sak för sig. Men utskottet kunde naturligtvis icke ändra ståndpunkt, när nu Kungl. Maj:t icke velat gå med på vad utskottet förutsatte i sin tidigare motivering. Förra årets riksdag avslog begärna om pension, men vi trodde säkert, att det i år i första kammaren skulle komma att bli många förespråkare för denna motion, och att den där skulle gå igenom. Det befinnes emellertid nu, att första kammaren i år icke tagit motionen utan stannat för utskottets förslag, enligt vad som upplysts mig.

Även om man uppskattar den gärning, som föreståndarinnan fröken Sandström utfört — och jag tror säkert, att många inom utskottet uppskatta den lika bra som en del av talarna här — så är det dock därifrån och till att gå in för en nationalbelöning ett ganska långt steg. Man bör vara försiktig, när man utdelar nationalbelöningar, så att man icke gör det utan synnerligen starka skäl. Jag anser icke, att dessa starka skäl föreligga i detta fall. Trots att en hel del av högerns representanter äro villiga att nu desavuera sin regering, kan det icke skada, att vi andra följa regeringen, när den prövat ärendet så nyligen. Och om herrarna läsa de få raders motivering, som utskottet här kostat på sig om Kungl. Maj:ts behandling av denna fråga, så tror jag, att flertalet skola bliva övertygade om att det icke är så säkert, att man bör gå in för en statspension.

Dessutom låg det så till i utskottet, att en del stockholmare, som voro villiga pensionera teaterdirektören Ranft, sade ifrån, att de kunde gå med på avstyrrande av Ranfts pension, därest här ifrågavarande pension till fröken Sandström icke tillstyrktes. Men tillstyrktes denna pension, sågo de sig oförhindrade att i riksdagen även verka för pension åt Ranft. Det kanske ligger bakom denna diskussion, hos en del av ledamöterna här, att får man bara igenom denna pension åt föreståndarinnan Sandström, så kommer man sedan att tala lika varmt för en pension åt Ranft. Och jag tror, att andra kammaren icke är beredd att taga dessa båda saker.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Med herr Bäcklund förenade sig herr *Jansson* i Edsbäcken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen. vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. ifrågasatt pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.
(Forts.)

§ 24.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om pension åt teaterdirektören Albert Ranft.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 25.

Till behandling upptogs nu bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om fastställande av provisoriska pensionsbestämmelser för viss arbetarpersonal vid försvarsväsendet.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion nr 337, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade herr *Andersson* i Stockholm föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att arbetare vid försvarsväsendet, som på grund av ålder, sjukdom eller annan anledning, till vilken han själv ej vore vållande, måste lämna sin anställning, skulle — intill dess pensionsfrågan för vederbörande personalgrupper komme att av riksdagen lösas — av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet föreslås och av statskontoret tilldelas pension efter de grunder, som för beräkning av förtidspension funnes angivna i kungörelsen den 15 januari 1926, Svensk författningssamling nr 10.

I fråga om provisoriska pensionsbestämmelser för viss arbetarpersonal vid försvarsväsendet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Jag har väckt en motion om att man skulle ifrån riksdagens prövning avlyfta frågor om pension för arbetare vid försvarsväsendet. Det har nämligen här i riksdagen utbildat sig en praxis, så att säga, som innebär vissa grunder, efter vilka dessa pensioner beviljas. När vidare riksdagen själv har fastställt vissa grunder, som äro angivna i Svensk författningssamling nr 10 för år 1926, där man föreskriver bestämmelser, efter vilka pensioner beviljas till sådana arbetare vid försvarsväsendet, som avskedats på grund av de vid 1925 års riksdag fattade besluten i försvarsfrågan, då håller jag före, att man bör kunna fastställa dessa grunder att tillämpas för försvarsväsendets arbetare i allmänhet, d. v. s. även då de på grund av sjukdom eller annan anledning måste lämna sin anställning.

Utskottet har i sitt utlåtande sagt, att dessa grunder äro fastställda med hänsyn till andra omständigheter än dem, som det här skulle vara fråga om. Man har alltså fastställt dessa grunder, menar man väl, icke såsom grunder för ålderdomspensionering utan såsom grunder för pensionering av dem, som måste avgå på grund av indragningar. Jag kan icke finna någon skillnad i de principer, som böra läggas till grund, när man från statens sida ger pension åt arbetare, vare sig de tvingas till avsked på grund av att riksdagen 1925 beslöt en minskning i försvarsorganisationen, som medfört avskedande av arbetare, eller om en arbetare därför att han är orkeslös och icke har möjlighet att längre

*I fråga om
provisoriska
pensionsbe-
stämmelser för
vissa arbetar-
personal vid
försvars-
väsendet.
(Forts.)*

utföra sitt arbete i statens tjänst får lov att avskedas. Utskottet har icke i sitt utlåtande angivit, vilka skäl utskottet ansett föreligga för att de grunder, som riksdagen fastställde år 1925, icke skulle kunna tillämpas för pensionering av arbetare på sätt jag föreslagit.

Då det icke föreligger någon reservation inom utskottet för en tillämpning av de av mig föreslagna bestämmelserna, förmodar jag, att det icke finns så särdeles stora utsikter att få kammaren att här biträda den uppfattning, jag givit uttryck åt i motionen. Men jag håller före, att den framställning, som i motionen är gjord, är icke mindre rättvis för det. Vad det kan innebära för fördel för staten, att riksdagen varje år upptar tid med att hålla på att pröva dessa frågor om pensionering av arbetare, det har jag nu litet svårt att inse. Om man går den väg, jag föreslagit, skulle det kunna innebära en snabbare expediering av dessa pensionsärenden, så att arbetarna skulle kunna komma i åtnjutande av pension omedelbart efter den tidpunkt, då de måste lämna sin anställning, vilket nu är ganska svårt att ordna. Såsom dessa ärenden nu i regel behandlas, måste arbetarna vänta, tills frågan är behandlad av riksdagen och därefter övriga formaliteter hunnit ordnas. Man kommer i regel fram till juli eller augusti månad det år, riksdagen fattat beslut, innan det första pensionsbeloppet utfaller. För den, som måste sluta sin anställning kanske före årsskiftet och icke har någon inkomst, är det då givetvis förenat med ganska stora ekonomiska svårigheter att dra sig fram under den tid, som förflyter, tills den av riksdagen beslutade pensionen kan utbetalas. Och alla dessa svårigheter äro, såvitt jag kan finna, tämligen överflödiga, då väl pension till den avskedade arbetaren bör beräknas på grundval av det antal anställningsår han har, om man skall följa de principer, som hittills följts av riksdagen.

Jag anser sålunda, att alla sakliga skäl tala för ett biträdande av det yrkande, som framställts i motionen, och jag ber med hänsyn till dessa synpunkter och vad som i övrigt sagts i motionen, herr talman, att få yrka bifall till den av mig i ärendet väckta motionen.

Herr Winkler: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till bankoutskottets förslag. Såsom framgår av bankoutskottets utlåtande, har ju motionären föreslagit, att riksdagen skulle såsom provisoriska bestämmelser för pensionering av arbetspersonal vid försvarsväsendet godkänna de grunder, som gälla i fråga om förtidspension åt vissa övertaliga ordinarie löntagare vid armén och marinen. Men detta skulle komma att föra med sig, att dessa arbetare då i många fall skulle få högre pension än sådana löntagare inom andra statens verk eller arbeten, som arbetat mycket längre tid. Om man verkligen skall fastställa bestämda riktlinjer på detta område, så får man naturligtvis tillse, att dessa pensioner icke bli högre än vid andra statens verk. Och det finns icke någon möjlighet att göra något åt den saken för närvarande, eftersom det icke finns någon pensionsstadga fastställd för motsvarande civila löntagare inom något av statens förvaltande verk utom för sådana befattningshavare, som hava ordinarie anställning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bankoutskottets utlåtande.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag vill gentemot herr Winkler erinra om, att han icke nämnde några sådana befattningshavare från andra statens verk, som genom den av mig föreslagna bestämmelsen skulle komma i sämre ställning än de, som äro anställda vid marinen. Jag vet icke, om herr Winkler känner till saken, men det ligger till på det sättet, att för arbetare vid marinen kan detta icke betyda någon annan förändring än att de skulle komma i åtnjutande av ett minimibelopp i pension tio år tidigare, än vad deras nuva-

rande pensionsbestämmelser föreskriva, och utfå maximibeloppet likaledes tio år tidigare. I övrigt finnas de belopp, som här skulle komma i fråga, både minimi- och maximibelopp, redan angivna i fastställda bestämmelser för arbetarna vid marinen. Detta är sålunda hela den förändring, som här skulle komma i fråga.

Och när det gäller arbetarna vid armén, skulle ett genomförande av det förslag, jag tillåtit mig framställa, icke innebära något annat, än att de skulle komma i samma ställning som marinens arbetare efter genomförandet av detta förslag, och att de alltså skulle beviljas pension utan prövning av riksdagen i varje särskilt fall.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 26.

Slutligen föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; och

memorial, nr 21, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg och Luleå.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 27.

Herr *Brännberg* avgav en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 127, angående underhåll åt förre disponenten Rudolf Johan Ludvig Aust och hans hustru Gertrud Maria Nikolina Aust, född Nilsson.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 409, bordlades.

§ 28.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 35, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Malmö stad;

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag till utarbetande av en amiralitetskollegiets och den marina förvaltningsöverstyrelsens historia;

nr 38, i anledning av väckt motion om uppförande av en mässbyggnad för manskap vid Vaxholms kustartilleriregemente;

nr 39, i anledning av väckt motion angående beredande av ersättning till Badelunda kommun för skatteförlust till följd av avsöndring till flygfält av viss del utav en kronodomän;

I fråga om provisoriska pensionsbestämmelser för viss arbetarpersonal vid försvarsväsendet
(Forts.)

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre landsfiskalen i Lycksele södra distrikt C. R. A. Carlsén;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för ett lån åt föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kontorsbiträdet Leila K:son Lindberg att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tjänstetid; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om upphävande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen;

nr 12, i anledning av väckt motion angående lagändringar, åsyftande att företagande av abort må bliva tillåtet; och

nr 13, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	3	dagar fr. o. m.	den	3	mars,
	<i>Uddenberg</i>						
›	<i>Wachtmeister</i>	›	14	›	›	›	5 ›
›	<i>Jonsson i Eskilstuna</i>	›	2	›	›	›	2 ›
›	<i>Carlsson-Frosterud</i>	›	4	›	›	›	4 ›
›	förste vice talmannen <i>Hamilton</i>	›	2	›	›	›	4 ›
›	<i>Månsson i Erlandsro</i>	›	3	›	›	›	3 ›
›	<i>Weibull</i>	›	4	›	›	›	2 › och
›	<i>Strindlund</i>	›	7	›	›	›	3 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.3 e. m.

In fidem
Per Cronvall.